

Basîrî'nin Mensur Letâ'ifnâme'si*

ZAHİDE EFE**

Basiri's Prose Leta'ifname

Ö Z E T

Klasik Türk edebiyatının mizah konulu eserleri; hezl, hiciv, ta'riz, şathiyyat, mutayebe, şaka, nükte, suhriyye, fıkra ve hikâye gibi çeşitli türler altında hem manzum hem de mensur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu türlerden biri de ince bir nükteyi ihtiva ederek güldürme ve eğlendirmeyi esas alan latifelerdir. Latifelerin bir araya getirildiği mecmualara letâ'ifnâme adı verilmiştir. Konusunu genellikle çağının sosyal hayat koşullarından alan letâ'ifnâmeler, yazıldıkları dönemin toplumsal ve kültürel yaşantısını günümüze taşıyan önemli eserlerdir. Edebiyatımızda ilk örneklerine 15. yüzyıldan itibaren rastlanan bu eserler, özellikle 16. yüzyıldan itibaren yaygınlık kazanmıştır.

Bu örneklerden biri de tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda nüktedan kişiliği ve latifelerinin çokluğu ile öne çıkan 16. yüzyıl şairlerinden Basîrî'nin kaleme almış olduğu mensur Letâ'ifnâme'dir. Eserin şu an için bilinen tek nüshası Konya Koyunoğlu Mîzesi Kütiüphanesi'nde 14665 arşiv numaralı Mecmû'a-i Fevâid'in 3b-13b yaprakları arasında bulunmaktadır. Sonunda yer alan temmet kaydına göre 941/1534-35 tarihinde telif edilen eser, "Ez-Letâ'if-i Mevlânâ Basîrî" başlıklı kadılık taksiminin yapıldığı bölüm, "Ez-Letâ'if-i Basîrî" başlıklı dertli bir beng tiryakisinin hikâyesinin anlatıldığı Benginâme'nin yer aldığı bölüm ve "Latife" başlıklı 59 latifemin yer aldığı bölüm olmak üzere üç bölümden müteşekkildir.

Bu çalışmada letâ'ifnâme türü hakkında özet mahiyetinde bilgi verildikten sonra Basîrî'nin hayatı ve edebî kişiliğine değinilmiş; Letâ'ifnâme'si mizah öğeleri açısından tahlil edildikten sonra eserin çeviri yazılı metnine yer verilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER

Klasik Türk Edebiyatı, Mizah, Latife, Basîrî, Letâ'ifnâme.

ABSTRACT

The humorous works of classical Turkish literature appears in both verse and prose under various genres such as hezl, satire, ta'riz, şathiyyat, mutayebe, joke, wit, suhriyya, anecdote and story. One of these genres is the jokes that are based on humor and amuse by containing a subtle wit. The journals in which the jokes are brought together are called leta'ifname. Leta'ifnames, which usually take their subject from the social life conditions of their age, are important works that carry the social and cultural life of the period in which they were written. These works, the first examples of which can be found in our literature since the 15th century, have become widespread especially since the 16th century.

One of these examples is the prose Leta'ifname written by Basiri, one of the 16th century poets who stands out with his witty personality and the abundance of his jokes in biographies and biographical sources. The only known copy of the work is in the Konya Koyunoğlu Museum Library, between leaves 3b-13b of Mecmû'a-i Fevaid with archive number 14665. According to the temmet record at the end, the work, which was completed in 941/1534-35, consists of three sections; the section titled "Ez-Letâ'if-i Mevlana Basiri" in which the division of the kadî was made, and the section entitled "Ez-Leta'if-i Basiri", in which the story of a troubled beng drinker is told in Benginame and the section in which 59 jokes titled "Latife" takes place.

In this study, after giving brief information about the leta'ifname genre, Basiri's life and literary personality were mentioned; after analyzing Leta'ifname in terms of humor elements, the translated text of the work is included.

KEY WORDS

Classical Turkish Literature, Humor, Latife, Basiri, Leta'ifname.

* Makalenin Geliş Tarihi: 04.08.2021/Kabul Tarihi: 23.10.2021.

** Arş. Gör., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (zahide_efe@outlook.com), Orcid Id: 0000-0002-1411-4557.

Giriş

Osmanlı dönemi Türk mizahı çok zengin ve çeşitlilik arz eden bir literatüre sahiptir. Bu mizah dünyasında toplumun alt ve üst katmanları arasında birçok buluşma noktası bulur ve bu kültür ortamı içinde mizahın her türlü üretilmiştir (Kortantamer 2007: 49). Osmanlı dönemi Türk mizahında hezl ve hiciv yanında ta'riz, şathiyyat, latife, mutayebe, şaka, nükte, suhriyye, fıkra ve hikâye gibi adlar altında, toplumsal eleştiri, gülünçleştirerek cezalandırma, eğitim, eğlendirme ve haz verme amacı güden çeşitli karakterlerde çeşitli yazı türleri ve nazım şekillerinden yararlanan zengin ürünler vardır (Kortantamer 2007: 60).

Bu mizahi türler arasında yer alan latife (çoğulu letâ'if) sözlüklerde “şaka, hakîkî olmayarak eğlence maksadıyla bir nükteyi hâvî olmak üzere söylenen söz yahut yapılan şey” (Muallim Naci 1322: 572), “nazik ve hoş ve hünerli olan kelâm ve samimi olmayarak yalnız eğlence için tebliğ olunan” (Hüseyn Remzi 1305: 472) şeklinde tanımlanmıştır. Şemsettin Sâmî ise “güldürecek tuhaf ve güzel söz ve hikâye, şaka, mizac” şeklinde latifenin tanımını yaptıktan sonra “latife ile hezl arasında fark vardır; latife güzel ve zarîf söz olmakla berâber terbiye dâhilindedir, hezl ise az çok açık ve bî-edebâne olur” (Şemsettin Sâmî 1317: 1240) diyerek latifeye açıklama getirmiştir.

Türk edebiyatının ilk yazılı örneklerinden *Dîvânü Lugatî't-Türk*, *Kutadgu Bilig* ve *Dede Korkut* gibi İslami edebiyatın ilk dönem eserlerinde rastlanan latifenin Osmanlı devri edebiyatı içinde edebî bir terim halini alarak kullanılması XVI. yüzyıldan sonradır (Demirel 2009: 225). Bu dönemden itibaren latifelerin toplanıp yazıldığı mecmualara “letâ'if, letâ'ifnâme” adı verilmiştir. Latifeler müstakil bir eser içinde bir araya getirildiği gibi çeşitli konulardaki eserlerde de yer almıştır (Altunel 2003: 109). Kimi zaman halk edebiyatı ürünleri arasında yer alan Nasrettin Hoca ve Bekri Mustafa fıkraları da letâ'ifnâme başlığı altında görülebilmektedir (Kutlu 1986: 81).

Agâh Sırrı Levend, gülmece ve yergileri amaç, konu ve kapsam bakımından incitmeyen gülmece ve alay; mutâyêbe ve mülâtafa adı altında şakalaşma; kaba şaka, sataşma ve taşlama; iğrenç yerme ve sövme olmak üzere dört grupta sınıflandırmıştır (1998: 152). Letâ'ifnâme türündeki eserler ise nitelikleri itibarıyla manzum latifeler, mensur

fıkralar, mektuplar ve münazaralar şeklinde tasnif edilmektedir (Yıldız 2005: 246).

Birer nükteye dayanan fıkralar ve latifeler anlatım bakımından hikâye, gülünçlük yönünden de gülmece karakteri taşır. Bu özelliğiyle her iki tür arasında yer alır. Fıkralarla latifeler, ya büyüklerden birinin hayatını ve karakterini canlandırır; ya topluluklardan birinin özelliklerini yansıtır; ya da hiçbir kişiye değinmeden insanoğlunun acınacak, gülünecek ruh halini, telaşlı durumunu belirtmiş olur (Levend 1998: 156).

Letâ'ifnâmelerde konu genellikle çağın sosyal hayat koşullarıdır. Günlük hayat, düşünce ve anlayış sistemi, gelenek ve görenekler vs. hakkında genelde bir takvim sistemi ile olaylar kısa kısa anlatılır. Çeşitli meslek gruplarının ve bu gruplara ait deyim, terim ve kavramların bol miktarda ele alındığı letâ'ifnâmelerde kelimelerin kullanılışları büyük önem taşır. Sosyal sınıfların ve insan tiplerinin zengin tasvirleri verilirken kelimeler çoğu zaman iki anlama gelecek şekilde kullanılıp bir iç anlam yaratılır. Böylece cümleler dikkatle okunduğunda insanı güldürücü özellikleri açığa çıkar. Bu kelime, deyim ve terimlerin kaba, hatta müstehcen kullanıldıkları yerler de çoktur. Bu yönüyle, letâ'ifnâmeler gerçek dil hazineleri arasında sayılabilir (Pala 2004: 286-87).

Latifeler, gülünç ve eğlenceli olmalarının yanı sıra devrin mizah anlayışı, düşünce yapısı ve değer yargıları hakkında fikir verir. Söz konusu latifelerde bazen gülünç unsur, müstehcenlikle sağlanır. Ayrıca latifeler, ünlü kişiler hakkında anlattıklarıyla edebiyat ve kültür tarihine malzeme teşkil eder (Aça vd. 2011: 341).

Klasik Türk edebiyatında latifeleri toplayan başlıca eserler arasında XIV-XV. yüzyılda Hatiboğlu'nun *Letâ'ifnâme'si* (Özel 1995), Vahyî'nin *Letâ'if'i*, Nasûhî'nin *Letâ'if'i*, Lâmi'î Çelebi'nin derlemeye başlayıp oğlu Abdullah Çelebi tarafından tamamlanarak tertip edilen *Mecmau'l-Letâ'if'i* (Çalışkan 2015), Zâtî'nin *Letâ'if'i* (Çavuşoğlu 1970), Bursalı Cinânî'nin III. Murad'ın emriyle hazırladığı *Bedâiyü'l-Âsâr*¹ (Ünlü 2008), Hüsam Şahriyî'ü'l-Gülûgî'nin Kanûnî Sultan Süleyman adına hazırladığı

¹ Cinânî'nin bu eseri bir hikâye külliyyatı olup eserde 79 hikâyenin yanısıra son bölümde bulunan ve esere sonradan eklenen bir fasıl ve bu fasılda 20 küçük latife bulunmaktadır (Ünlü 2008: 45).

Harnâme'si, Azmî'nin *Letâ'ifnâme'si*, yazarı bilinmeyen bir *Raznâme* (İÜ Ktp., TY, nr. 493), Fehîm-i Kadîm'in içinde seksenden fazla latifenin bulunduğu *Tercüme-i Letâif-i Kümmelîn'i* (Ekinci 2013), Müneccimbaşı Derviş Ahmed Dede'nin Ubeyd-i Zekânî'nin *Dilgüşâ* adlı eserinden çevirdiği *Letâ'ifnâme*², Ahmed-i Dâî'nin *Mutâyebât'ı*, Bahrî'nin *Mutâyebât'ı*, Tokatlı Ebubekir Kânî'nin *Letâ'if ve Hezliyât* (Batislam 1997) adlı eserleri sayılabilir (Altunel 2003: 109; Batislam 1997: 20-23).

Bazı letâ'if mecmualarının ise Arap harfleriyle neşri yapılmıştır. Neşredilen letâ'if mecmuaları arasında; *Letâ'if-i Kemal* (İbrahim Kemal, 1873); *Gencine-i Letâ'if* (Faik Reşad, 1882); *Külliyat-ı Letâ'if* (Faik Reşad, 1910); *Mükemmel Hazine-i Letâ'if* (Avanzâde Mehmed Süleyman, 1898); *Hazine-i Letâ'if* (1885); *Nevâdirü'l-zürefâ* (Mehmed Tevfik); *Letâ'if* (Şemsettin Sami, 1883-84); *Letâ'if-i Fıkarât* (Ahmed Fehmi, 1887); *Letâ'if Cüzdanı* (Avanzâde Mehmed Süleyman, 1899); *Letâ'if Hazinesi* (Karabet Palamutyan, 1897); *Letâ'if-i Hoca Nasreddin Efendi* (1838) adlı eserleri saymak mümkündür (Batislam 1997: 23).

1. Basîrî'nin Hayatı

871/1466-67 tarihinde (Kurnaz ve Tatçı 2001: 100) doğan Basîrî'nin asıl ismi, *Farsça Dîvân'ının* mensur önsözünde Mehmed b. Ahmed b. Ebû'l-Meâlî el-Murtâz olarak geçmektedir (Sarısoy 2001: 1). Basîrî'nin nereli olduğu ile ilgili tezkirelerde farklı görüşler yer almaktadır. Ahdî (Solmaz 2018: 120), Gelibolulu Âlî (İsen 2017: 70) ve Sehî Bey (İpekten vd. 2017: 152) Basîrî'nin Acem vilayetinden olduğunu; Beyânî (Sungurhan 2017: 38), Âşık Çelebi (Kılıç 2018: 180), Hasan Çelebi (Sungurhan 2017: 235) ve Mehmed Süreyyâ (Akbayar 1996: 358) Horasanlı olduğunu; Kafzâde Fâizî (Kayabaşı 1997: 202) ve Riyâzî (Açıkgöz 2017: 90) ise Bağdadlı olduğunu söylemektedir. Latîfî ise Basîrî'nin Acem sınırına yakın bir yerden olduğunu söyledikten sonra "galiba Bağdaddandır" ifadesini kullanarak onun Bağdatlı olabileceği ihtimalini dile getirmiştir (Canım 2018: 148).

² İbrahim Altunel bu eserin İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 2578 numarada kayıtlı olduğu bilgisini vermektedir (2003: 109). Ancak mezkûr numarada bu eser bulunmayıp Nahifî Mehmed Efendi'nin *Cevâhirü'l-Menâkıb* adlı eseri yer almaktadır.

Abraş hastalığından dolayı “Alaca Basîrî” olarak da şöhret bulan (Açıkgöz 2017: 90) Basîrî, Herat'ta Hüseyin Baykara, Ali Şîr Nevâî, Câmî, Bennâyî ve o asrın ekâbirinin hizmetinde bulunmuştur (Kılıç 2018: 180). Anadolu'ya Sultan Bayezid zamanında Nevâî ve Câmî'nin kitapları, gazelleri ve siparişnâmeleriyle gelmiş ve Sultan Bayezid'in damadı Uğurlu Sultan Ahmed'in musahibi olmuştur. Anadolu sultanlarının ihsanlarına ve iltifatlarına nail olmuştur. Ayasofya zevâidinden ve hazineden ulufeli şairlerdendir (Kılıç 2018: 180; Sungurhan 2017: 235). Sehî Bey, diğer tezkirelerden farklı olarak Basîrî'nin Uğurluoğlu Mehmed Emîr-zâ'nın hizmetinde bulunduğunu, II. Bayezid tahta çıkınca Uğurluoğlu tarafından İstanbul'a elçi olarak gönderildiğini, ancak bu esnada Uğurluoğlu ölünce Basîrî'nin de dönmeyip İstanbul'da kaldığını ifade etmiştir (İpekten vd. 2017 152).

Basîrî, 941/1534-35 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir (Kılıç 2018: 180; Sungurhan 2017: 235; Kayabaşı 1997: 202; Açıkgöz 2017: 90). Mehmed Süreyyâ ise *Sicill-i Osmanî*'de Basîrî'nin ölüm tarihini 940/1535-36 olarak vermiştir (Akbayar 1996: 358).

2. Edebî Kişiliği ve Eserleri

Tezkirelerde Basîrî'nin edebî kişiliği ile ilgili olarak şairin ömrünün büyük bir çoğunluğunu Anadolu'da geçirmesinden dolayı Türk şairlerinin üslubunu benimsemesi ve özellikle nüktedan kişiliğe sahip biri olması üzerinde durulmuştur.

Latîfî, Basîrî'nin “*vaktinin büyük bir çoğunluğunu Anadolu'da geçirmesinden dolayı şiir tarzında, Türkçe ibareleri ve Anadolu şairlerinin üslubunu benimsediğini*” söyledikten sonra “*hoşa giden güzel şiirleri ile beğenilen Farsça ve Türkçe makbul şiirlerinin*” olduğunu ifade eder (Canım 2018: 148).

Hasan Çelebi, şairin “*şiirlerinin büyük çoğunluğunun hezle mail olduğunu hicviyyât, hezeliyyât ve letâ'ifinin çok olmakla birlikte devlet ashâbının ve izzet erbablarının sohbetine dâhil olduğunu*” dile getirir (Sungurhan 2017: 235).

Âşık Çelebi ise “*eş'ârı gâh cidd ü gâh hezl ve güftârmuñ ba'zı mûcib-i tahsîn ü âferîn ve ba'zı lâyük-ı lev m ü 'azl idi. Ashâb-ı devlet ile latifesi barışur*

ve her meclisüñ nemegi olup sözleri şîr ü şeker gibi karışurdu. Erbâb-ı devleti tonadur, yine kaftânların giyer ve a'yân-ı câh u rütbete latife yüzünden zehrlere içürür, yine ni'metlerin yirdi." diyerek şairin şiirlerinin ve sözlerinin hezl ve hicv taşıdığı halde devletin ileri gelenlerinin meclislerinde yer aldığını dile getirir (Kılıç 2018: 180).

Keşfü'z-zunûn'da Basîrî'nin *Türkçe Dîvân*'ı olduğu bilgisi kayıtlı olmakla birlikte bu eser, şu an için günümüze ulaşmamıştır (Balçı 2015: 643). Tek nüshası mevcut olan *Farsça Dîvân*'ı yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır (Sarısoy 2001). Şairin çeşitli şiir mecmualarında ve *Farsça Dîvân*'ının sonunda yer alan 50 civarındaki Türkçe manzumesi ise bir araya getirilerek *Basîrî ve Türkçe Şiirleri* adıyla yayımlanmıştır (Kartal 2006).

Âşık Çelebi *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'sında Basîrî'nin Türkçe ve Farsça divanları dışında *Benginâme* ve *Letâ'if* adlı eserlerinin olduğunu belirtmiştir (Kılıç 2018: 181). Mehmed Çavuşoğlu ise şairin *Letâ'if*'inin tamamının henüz ele geçmediğini ve bu eserin eksik bir nüshasının Konya Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'nde yer aldığını söyleyerek eksik de olsa bu eserin günümüze ulaşan nüshasının varlığından ilim âlemini haberdar etmiştir. Ancak Çavuşoğlu eserin künye bilgilerini kaydetmemiştir (Çavuşoğlu 1992: 105-106).

Fatih Başpınar ise Basîrî'nin *Benginâme* adlı eserini Milli Kütüphane 06 Hk 436 arşiv numaralı mecmuanın 6a-7b yaprakları arasında tespit ederek ilim âleminin istifadesine sunmuştur (2011). Ancak Başpınar'ın tespit ederek yayımladığı "*Benginâme Goft Monlâ Basîrî*" başlığını taşıyan bu eser, Konya Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'nde tespit ettiğimiz ve bu çalışmanın da konusunu teşkil eden Basîrî'nin *Letâ'ifnâme* adlı eserinin içinde "*Ez-Letâ'if-i Basîrî*" başlığı ile kayıtlıdır. Elimizdeki *Letâ'ifnâme* adlı eserin şu an için tek nüsha olması ve kaynaklarda eserlerle ilgili örnek metinlerin yer almaması, bu iki eserin birbirinden farklı mı yoksa aynı eser mi olduğu hususunda bir kanaate varılmasına imkân tanımamaktadır. Eserin eksiksiz yeni bir nüshası ortaya çıkana kadar aydınlatılmaya muhtaç bu hususta, elimizdeki yazma nüshaya bağlı kalarak Başpınar'ın *Benginâme* adıyla yayımladığı metni, Basîrî'nin *Letâ'ifnâme*'si içinde değerlendirdik.

3. Basîrî'nin Letâ'ifnâmesi

Eserin şu an için bilinen tek nüshası, Konya Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'nde 14665 arşiv numarası ve *Mecmû'a-i Fevâid* adıyla kayıtlı mecmuanın 3b-13b yaprakları arasında bulunmaktadır. *Ez-Letâ'if-i Basîrî* ve *Ez-Letâ'if-i Mevlânâ Basîrî* olmak üzere iki başlık bulunan metin 21 satır üzere, nesih hat ile kaleme alınmıştır. Başlıklarda kırmızı, metinlerde ise siyah mürekkep kullanılmıştır. Mecmuanın yaprakları dağılmış ve tekrar bir araya getirilirken varak numaraları karıştırılmıştır. Bu nedenle birbirinden kopuk halde bulunan *Letâ'ifnâme* metni, anlam göz önünde bulundurularak tarafımızca yeniden bir araya getirilmiştir. Mecmuada 3b ve 10b yapraklarından sonra kopukluk olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda mecmuadaki yıpranma ve yırtılmalar dolayısıyla birçok yer okunamaz hâldedir.

Basîrî'nin *Letâifnâme'si* "*Ez-Letâ'if-i Mevlânâ Basîrî*" başlıklı kadılık taksiminin yapıldığı bölüm, "*Ez-Letâ'if-i Basîrî*" başlıklı dertli bir tiryakinin hikâyesinin anlatıldığı *Bengînâme'nin* yer aldığı bölüm ve "*Latife*" başlıklı 59 latifenin yer aldığı bölüm olmak üzere üç bölümden müteşekkildir. Bu çalışmada da bu bölümler esas alınarak *Letâifnâme* metni üç ana başlık altında değerlendirildikten sonra *Letâifnâme'nin* metnine yer verilecektir.

3.1. Birinci Bölüm

Letâ'ifnâme'nin birinci bölümü, mecmuanın 6b-8a yaprakları arasında yer alan ve "*Ez-Letâ'if-i Mevlânâ Basîrî*" başlığını taşıyan Basîrî'nin çeşitli şahısların lakaplarına uygun olarak kadılık taksiminde bulunduğu bölümdür.

Bu bölümün sonunda yer alan temmet kaydına göre eser, 941/1534-35 tarihinde telif edilmiştir. Sebeb-i telif kısmında yer alan bilgiye göre eserin yazılış sebebi şöyledir: Bir gün Basîrî'yi ziyarete gelen sadık bir dostu, fazilet ve itibar sahibi bazı dostlarının olduğunu söyleyerek ondan bu kişilerin lakaplarına uygun makamlar ihdas etmesini talep etmiştir. Bu teklif karşısında Basîrî'nin tereddüdünü fark eden dostu, yazılacak olan bu latifeye söz konusu şahısların yüksek itibarlarına kusur ve ayıp gelmeyeceğini; çünkü onların şirin yaradılışlı ve derya gönüllü oldukları

için bu durumdan kederlenmeyecekleri hususunda Basîrî'yi temin etmesi üzerine şair eserini kaleme almıştır.

Âşık Çelebi, şairin letâ'ifinin çok ve meşhur olduğunu söyledikten sonra “*Merhûmun letâ'ifi kesîr ü meşhûrdur ve lisân-ı havass u 'avâmda mezkûrdur. Cümleden biri erbâb-ı elbâbdan ashâb-ı elkâba lakablarına münâsib menâsib tevzi itmişdür. Meselâ Müselmân Hasan'a İmânhisârı, Uzun Muslihü'd-dîn'e Boyâbâd, Haşarı Hasan'a Çıbıkâbâd, Köpek Bâlî'ye Yalakâbâd...*” diyerek bu bölümden bir kısmı örnek olarak tezkiresine almıştır (Kılıç 2018: 181).

Yine Âşık Çelebi ve Hasan Çelebi tezkirelerinde yer alan bilgiye göre Basîrî, bu *Letâ'if*'ini sultanlardan biriyle evlilik hazırlığında olan bir vezire sunmuştur. Üstün meziyetlere sahip olan bu vezir, şaire “dostlara mansıplar vermişsin bu kadar mansıp içinde bize yok mudur?” deyince hazırcevaplık yapıp Basîrî, sultana uygun görüp “Sultanönü sancağını verdiği” söylemiştir (Kılıç 2018: 181; Sungurhan 2017: 235).

Tezkirelerde yer alan bu bilgi, *Letâ'ifnâme* nüshasının 8a yaprağının derkenarına da kaydedilmiştir. Yazma nüshada tezkirelerdeki bilgiye ek olarak söz konusu muhaverenin Basîrî ile Ferhad Paşa arasında geçtiği zikredilmektedir: “*Rivâyet olunur ki Mevlânâ Basîrî-i basîret-şi'âr bu letâ'if-i âb-dârı merhûm Ferhâd Paşanuñ düğününde dimiş imiş ki Sultân Süleymân Şâhuñ hemşîresi sultânı almış idi. Mevlânâ Basîrî varup bu letâ'ifi Ferhâd Paşanuñ öñünde koyıcak Ferhâd Paşa nazar itdükden soñra eyitmiş ki; Molla Basîrî [...] cümlesine menâsib-ı memâliki taksîm ve tevzî' eylemişsin ya baña nice mansib virdüñ?”*

Kadılık taksiminin yapıldığı bu bölümde Basîrî, şahıs isimleri ile yer isimleri arasında nükte esasına dayalı çeşitli anlam ilgileri kurmuştur. Şairin bunu yaparken şahısları ağır bir üslupla hicvetmek niyetiyle yapmadığı, şahısların birtakım özellikleri ile yer isimleri arasında anlamca ilgi kurarak ince bir nükteye başvurduğu görülmektedir. Örneğin: “*Müslüman Hasan'a İmânhisârı kadılığı, Uzun Muslihiddin'e Boyova*

kadılığı, Haşerî Hasan'a Çubuk, Köle Bedreddin'e Azadlu..." gibi.³ Aynı zamanda şairin bu ilgileri kurarken anlamca şahıs adlarıyla uyumlu olacak şekilde gerçek dışı yeni yer isimleri icat ettiği de olmuştur.

Letâ'if'te yer alan şahıs isimleri şunlardır: "Müslümân Hasan, Uzun Muslihiddîn, Haşerî Hasan, Köle Bedreddîn, Kallâb Siyâh, Köpek Bâlî, Barmak Muslihiddîn, Büyüklü Mastı, Gürz Nûreddîn, Gürz 'Alî, Hırızma, Mevlânâ Şücâ'ü'd-dîn, Mevlânâ Süpürge, Kartal, Bozdoğan Kâzı, Hevâyi, Apışık Kâsım, Çivioğlu, Kassâboğlu, Mâşî, Debbâgoğlu, Kebe Bedreddîn, Güzel Öküç, Yek-çeşm Hüsâm, Toñuz Balığı, Su Sığırtı, Tabl-bâz, Kuyumcioğlu, Demürcioğlu, Yaycioğlu, Kaba Sakal, Hüdhüd Bedreddîn, Gâvur 'Alî, Küre Kedi, Kumrı Mahmûd, Katıroğlu, Taşcioğlu, Kılıçcioğlu, Âhî, 'Acem Muhyiddîn, Soğanoğlu, Arpaluoğlu, İsrâfiloğlu, Helvâcioğlu, Bengî Sinân, Cigeroğlu, İlsüzoğlu, Balıkcioğlu, Derzîoğlu, Bekri Hüsâm, Karı Cemâl, Kız Hasan, Gulâmpare Sinân, Bozacıoğlu, Tobcioğlu, Koca Basîrî, Kuyruklu Bedreddîn, Çelebioğlu, Koyunoğlu, Mehdî Gâv, Ormanoğlu, Pulcı Hüsâm, Kayış Hasan, Beñlü Hasan, Vâfir Hüsâm, Kalaycioğlu, Delüoğlu, Kara Seydî, Okcioğlu, Kireccioğlu, Sürmeliüoğlu, Toğancioğlu, Hallâc, Sırçacioğlu, Aşçioğlu, Çeşmecioğlu, Ayu Sinân, Dilki Ahmed, Kurdoğlu, Karpuz Yahyâ, Fettâh, Dellâk, Sefîh Hızır, Bebek Çelebi, Gerden-Dirâz, Vechî."

Letâ'if'te yer alan yer isimleri ise şöyledir: "Îmânhisâr, Boyova, Çubuk, Azadlu, Bakır Küresi, Yalağova, Bilecük, Zagra, Bügül (?), Çirmen, Kızılağaç, Bana, Aksaray, Kuzguniyye, Depedelen, Gügercinlik, Kalenderhâne, Sanduklu, Akçakoyun, Yörekele, Balâmût, Karmova, Çayırlu Köy, Egrigöz, Aynagöl, Çamurlu, Kusova, Gümüç, Samakov, Bokluca, Süleymâniye, Menâr-satr, Kırk Kilîsâ, Sıçanlı, Kuşadası, Eşek Atası, Mermere, Dimuşk, Göynük, Fenârlık, Sarımsaklu, Samanlı, Kıyâmet, Ballıbadra, Balıkesri, Koyunluhisâr, İl Yazıcılığı, Uskumrı, Avarelik, Galata, Koca Kayası, Amasya, Kutova, Tarucalı,

³ Basîrî'nin Letâ'ifnâme'sinde kadılık taksiminin yapıldığı bu bölüm, üslup itibarıyla Evliya Çelebi'nin Seyâhatnâmesi'nde müşteri kitlelerini de göz önünde bulundurarak biraz da mizahî bir üslupla İstanbul'da yer alan hamamların isimlerini zikrettiği bölüme benzerlik göstermektedir. Evliya Çelebi Seyâhatnâmesi'nde yer alan bu bölümden kısa bir alıntı şu şekildedir: "Şeyhlere Ayasofya Hamamı, Sofulara Sofular Hamamı, Azeblere Azebler Hamamı, Bostancılara Bostan Hamamı, Pazarcılara Cumapazarı Hamamı, Mülhidlere Çukur Hamam, Hîzlere Havuzlu Hamam, Nakkaşlara Çinili Hamam, Vasıtalara Hacı Kadın Hamamı, Koruculara Koca Mehmed Paşa Hamamı, Kınıclara Sarrachanebaşı Hamamı, Yeniçerilere Yeni Odalarbaşı Hamamı, İrgatlara İrgat Hamamı, Cerrahlara Cerrahpaşa Hamamı." (Kahraman ve Dağlı 2008: 286-90).

Hisâr Baba Eskisi, Alacahisâr, Topruca, Hama, Koçhisâr Tuzlası, Gün Kapısı, Toñuzlu, Odun Kapısı, Erzincan, Gönye, Karahisâr, Bolu, Bakırlı, Sivrihisâr, Dârü'ş-şifâ Medresesi, Karaman, Yaycılar, Akhisâr, Karagöz Paşa, Balaban Paşa, Atcılar Tekyesi, Göre, Başçı Medresesi, Davud Paşa, Pınarhisâr, İnönü, İncügez, Sarıcalar, Dilkü Şehri, Bostanlı Köy, Kapluca, Hamamlı Köy, Deliceler, Bişik Göl, Kazova, Güzellhisâr."

3.2. İkinci Bölüm

Letâ'ifnâme' nin ikinci bölümü, mecmuanın 8a-10a yaprakları arasında yer almaktadır. Söz konusu bu bölüm, daha evvel Fatih Başpınar tarafından yayımlanan "Basîrî'nin Bengînâme Adlı Eseri" başlıklı çalışmaya konu olmuştur (2011). Başpınar, bu çalışmasında Milli Kütüphane 06 Hk 436 arşiv numaralı mecmuada yer alan nüshayı esas almıştır. Mezkûr mecmuada "*Bengînâme Goft Monlâ Basîrî*" başlığına sahip olan bu bölüm, bizim çalışmamıza esas teşkil eden yazma nüshada "*Ez-Letâ'if-i Basîrî*" başlığını taşımaktadır.

Kaynaklardan sadece *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ'* da (Kılıç 2018: 181) Basîrî'nin *Bengînâme* adlı bir eserin varlığından bahsedilmiş olmakla birlikte bu eserin müstakil bir eser mi olduğu yoksa *Letâ'ifnâme'* nin bir bölümü mü olduğu hususunu aydınlığa kavuşturacak şu an için elimizde yeterli karine bulunmamaktadır.

Sebeb-i telif kısmında yer alan bilgiye göre Basîrî, bu eserini kendisinden iştah artırıcı tatlı bir hikâye ve şirin bir rivayet anlatmasını talep edenlerin taleplerini karşılamak üzere kaleme almıştır. Eserde dertli ve kebab hasretiyle ölmüş Bengî'nin yıkanıp kefenlenmesi, gömülmesi ve mezar taşının dikilmesi çeşitli yiyecek adları ile ilişkilendirilerek anlatılmıştır. Devamında Bengî'nin mezarının üzerine bir türbe yapılmış, bu türbeye renkli camlar ve kandiller konulup başucuna da iki mum dikilmiştir. Türbeye Bâlî isimli bir türbedar ile onun Helvâ Hatun isimli eşi türbedar olarak getirilmiştir. Bu türbedarın özellikleri yine çeşitli yiyecek isimleri kullanılarak anlatılmıştır. Eserin sonunda ise türbeye Balıkesir ve Ballıbadra şehirleri vakfedilip bu vakfın mütevellisi olarak Bengî Batmân, nazırı olarak Aselî-i bî-nevâ ve tahsildarı olarak Kandî tayin edilmiştir.

Eserde yer alan iki gazel ve bir beyit eserin Ankara Milli Kütüphane 06 Hk 436 numaralı nüshasında da mevcut iken bir mesnevi, üç Türkçe beyit, iki Farsça beyit ve bir Farsça kıt'a mezkur nüshada bulunmayıp bizim çalışmamızın temelini teşkil eden nüshada mevcuttur.

Letâ'ifnâme'nin en önemli özelliklerinden biri, yazılmış olduğu dönemdeki çok zengin bir yemek kültürünü ihtiva etmesidir. Bu yemeklerden bazıları günümüze kadar gelmiş olmakla birlikte bazıları hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Bu hâliyle eser, Türk gastronomisine ait unutulmuş bazı kültürel unsurlar hakkında ihtiva ettiği bilgiler bakımından önem arz etmektedir.

Eserde yer alan yiyecek ve yemek isimleri⁴ şöyledir: “*Akide, Akşehriûn petegânî elması, badem, badem yağında pişmiş ve şeker cülâbına bulaşmış dil peyniri, patlıcan toldurması, bayram çöreği, Beypazarı kavunu, biryân, börek, börek tutmacı, bulgur aşısı, tane pirinç, enâr, gömeç balı, gülâc-ı ‘Acemî, halka çînî, hamâvî nebât-ı kâfûr, hâneğî helva, helva, incir, kalye, kara çörek otu, karma bademli helva, kasb hurması, kadayf, kavurma, kebab, kelem çorbası, levrek balığı, mâhîçe, mantı, Mısır karpuzu, mubâr, muhallebi, nebât-ı Hamevî, paça, pâlûde, peşmânî helvası, pilav, rişte, sâbûnî helva, salma, sükkerî cülâb, sükkerî badem, sükkerî pâlûde, şeker kamışı, şeker şerbeti, şekerî handân piste, şekerli nohut, şerbet-i kand, şîrden, şîre, çorba, tâbe biryân, kavun, üzüm, yahni, yufka, yumurta, zülâbiye.*”

3.3. Üçüncü Bölüm

Letâ'ifnâme'nin üçüncü bölümünü mecmuanın 3b-5b yaprakları ile 10a-13b yaprakları arasında yer alan ve toplam 59 latifenin bulunduğu kısım oluşturmaktadır. Metnin sonunda yer alan temmet kaydına göre eser, 941/1534-35 tarihinde telif edilmiştir.

Elimizdeki yazma nüshada yer alan mevcut 59 latifeden farklı olarak Âşık Çelebi'nin *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'sında⁵ ve Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-*

⁴ Eserde geçen yemek isimleri ile ilgili detaylı bilgi için bk. Başpınar, Fatih (2011), Basîrî'nin Bengînâme Adlı Eseri, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, (6)3, 567-576.

⁵ Mezkûr latifeler şunlardır: “Eğerçi letâ'ifi vü zarâ'ifi çokdur, ammâ bu latifesi rengîdür ki Sarı Gürz kâzî-‘asker iken oglına Yahûdîden Müselmân olmuş Defterdâr

Şu'arâ'sında⁶ ikişer latife daha bulunmaktadır. Bu durum, elimizdeki *Letâ'ifnâme* nüshasının eksik bir nüsha olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Letâ'ifnâme'de yer alan latifeler, genellikle bir olay etrafında cereyan eden kısa hikâyelerden oluşmaktadır. Latifeler, hiciv unsuru taşımak ya da ders verme amacı gütmekten ziyade ince mizah ve nükte öğelerini barındırmaktadır. Bunların bir kısmı ise müstehcen ifadeler taşımaktadır.

Latifelerde yer alan şahıs kadrosu oldukça çeşitlilik arz etmektedir. Olaylar genellikle bir veya birden fazla kişi etrafında geçmekte ve kahramanlarının ise çoğunlukla gerçek hayattan şahsiyetler olduğu görülmektedir. Bu şahıs kadrosu bazen "Pinti Hamîd, Süleymân Çelebi, Şeytân Mustafâ, Sevdâyî, Pâyende, Ârif, Ramazân, Nasûhî, Leys Çelebi, Tabîb Ahmed Çelebi" gibi günlük hayatta karşımıza çıkabilecek herhangi bir özelliğiyle temayüz etmemiş sıradan isimler olabildiği gibi bazen "Kemâl Paşazâde, Çakşırı Şeyhî, Basîrî, Revânî Çelebi" gibi şair şahsiyetler, bazen de "Hârûn Reşîd, Nasreddîn Hoca, Pîrî Paşa, Seyyid Şerîf Cürçânî, Sultân Mehmed, Sultan Süleymân Şâh ve Sultân Mîrzâ" gibi tarihî şahsiyetler olarak karşımıza çıkmaktadır.

'Abdü's-selâm'ın kızın alıvırması. Bir mecliste bu hâdise mezkûr oldukda ne münâsebet ol ehl-i 'ilm bu sipâhî 'aceb bir cihet-i câmi'a var mı yogsa mücerred bir vaz'-ı nâ-sâz-kâr mı dirler. Basîrî, 'Abdü's-selâm'ın Yahûdîliğinden kinâyet idüp başdan sarı münâsebeti yiterdür dir."

"Merhûm 'Acem olduğu cihetden rafz ve Mu'âviyye'ye bugz u nakz ile müttehem olduğu haysiyetden bir gün İskender Çelebi Monlâ Basîrî 'Alî gibi Mu'âviyye dahı sâhib-i hazret-i risâlet-penâhî ve kâtib-i vahy-i İlâhîdür. Niçün anuñ ile bunu bir bilmezsin ve ikisine ber-â-ber mahabbet kılmazsın dir. Merhûm sultânüm sen de defterdâr, 'Abdü's-selâm da defterdâr. Andan senüñle anı bir bileyin mi ve ikiñüze ber-â-ber mahabbet kılayın mı dir." (Kılıç 2018: 181).

⁶ Mezkûr latifeler şunlardır: "Bir latifesi dahı oldur ki hammâmlar tevzî' itmişdür. Müderrislere Müftî hammâmı mülâzımlara Kâzî'asker hammâmı kedilere Çartaklı hammâmı 'avretlere Alaca hammâmı ergenlere 'Azablar hammâmı hammâllara Sırt hammâmı cüllâhlara Çukur hammâmı dil-berlere Vefâ hammâmı."

"Cümle-i letâ'ifinden menkûldür ki bir gün İskender Çelebi mecliste itdüğü sefer ve çekdüğü âlâm ve hatrı rivâyet idüp seyâhatin hikâye iderken İskender Çelebi mezbûra yâ magribi gördünüz mi diyü kasd-ı ihâm itdükde Basîrî-i 'ârif fi'l-hâl kasd-ı mezbûra vâkıf olup İskender-i Zü'l-karneyn degülüm ki dünyâyı seyr idem diyü ilzâm ider." (Sungurhan 2017: 235-36).

Basîrî *Letâ'ifnâme*'sinin sonunda Türk halkının mizah sembolü olan Nasreddin Hoca'nın fıkralarına da yer vermiştir. Bu fıkralar arasında "doğuran kazan, çiğeri yiyen kedi on akçelik baltayı yemez mi?" gibi meşhur Nasreddin Hoca fıkraları yer almaktadır.

Latifelerdeki zaman unsurlarının ise çoğunlukla bir gün, bir zaman, bir gece gibi müphem bir zaman dilimi olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bazı latifelerin Seyyid Şerîf Cürcânî zamanı, Süleyman devri ve Rodos Seferi gibi hangi zaman diliminde cereyan ettikleri ifade edilmiştir. Latifelerde geçen zaman unsurlarından bazıları şunlardır: "*Bir gün, bir zamân, bir gece, birkaç günden soñra, bir cuma günü, sabâhdan ikinci vaktine değin, Seyyid Şerîf Cürcânî zamânı, Sultân Mîrzânuñ mahbûbliğı zamânı, Hârînu'r-reşîd zamânı, Süleymân devri, Rodos Seferi.*"

Tamamı Osmanlı coğrafyasında geçen latifelerde zikredilen mekânların bazıları İstanbul, Bursa, Canik gibi belirli şehir isimleri iken bazılarında ise bir köy, bir kasaba gibi belirsiz mekânlar söz konusudur. Latifelerde geçen mekânlardan bazıları şunlardır: "*Cânîk Vilâyeti, Sivrihisâr, İstanbul, Bursa, Bursa Muradiyye Medresesi, Bursada Hisâr içi, Sultan Mehmed Câmî'üñ kapısının önü, Manastır Medresesi, meclis-i şer'a, meclis-i şâh, ırmak kenarı, pazar, bîmâr-hâne, berber dükkânı, bir kasaba, bir köy, evin ardı, bir yüksek tepe, hamam, medrese.*"

Latifeler, ihtiva ettikleri meslek grupları açısından da bir hayli çeşitlilik ve zenginlik arz etmektedir. Bu meslek grupları terzi, sahaf, çakşırı, helvacı gibi esnaf sınıfından olabildiği gibi müderris, danişment, mülâzım, kadı gibi ilmiye sınıfına dâhil meslekler olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Latifelerde geçen meslek dalları şunlardır: "*Kadı, hamal, müfettiş, terzi, müderris, imam, türbedar, bezirgân, kâtipler tellalı, sahaf, hekim, tabip, subaşı, müderris, danişment, çakşırı, kethüda, mutrip, kazasker, sipahi, mülâzım, câbî, helvacı.*"

Bununla birlikte latifelerde çeşitli oyunlar (nerd, satranç, sapan vb.), günlük hayatta kullanılan eşyalar (döşek, çarşaf, balta, sandık vb.), çeşitli yiyecekler (kaz kebabı, serîd, zülâbiye vb.) ve kıyafetlerle (tülbent, zerbaft kumaş, kapama kaftan, altınlı çatma kaftan vb.) ilgili önemli kültürel unsurlar da karşımıza çıkmaktadır.

Mehmet Çavuşoğlu, Basîrî'ye asıl şöhretini kazandıran bu *Letâ'ifnâme*'nin eksik bir nüshasının Konya Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'nde olduğunu belirttikten sonra bu latifelerin bazılarını Lâmi'îzâde Lem'î Çelebi'nin derlediği ve babasına atfedilen *Letâ'if*'in içinde bulmanın mümkün olduğunu belirtmiştir (1992: 106). Ancak Lami'î Çelebi'nin Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Ağâh Sırrı Levend Yazmaları 321 numarada kayıtlı nüshası⁷ ile Basîrî'ye ait *Letâ'ifnâme* nüshasını karşılaştırdığımızda bunların aynı latifelerin farklı varyantları olduğu görülmüştür. İki eser arasında tespit edebildiğimiz benzer latifelerden bazıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Lami'î Çelebi'nin Letâ'ifi (Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Ağâh Sırrı Levend Yazmaları 321)	Basîrî'nin Letâ'ifi (Konya Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi 14665)
<p>Latife (12) Nakl olunur ki Bay Sunkur Mîrzâ şöyle ki resm-i mülûk u Acem der cümle-i hasem-i hadem birle bir yaylakda hârgâh ve otağ kurub otururdu ve Baba Sevdâyî ki bedîhe gûy ve hâzır cevâb şair idi. Karşusunda makâm-ı hizmetde ve mahall-i ubûdiyetde dururdu. Meger kim Mîrzâ'nın hatunları ve câriyeleri ve otağ önünden geçüp piyâde hamama giderlerdi. İçlerinde bir lenk câriye vardı. Nâgâh Mîrzâ'nın gözü ana tuş olub dönüb Baba Sevdâyî'ye nazar eyler ve bedîhe bu beyti söyler: <i>Ân kürre-i tevsen ki zepâ mî lenkuned</i> <i>Ger mîh ne hor dest-i çerâ mî lenkuned</i></p> <p>Şiir: <i>Ayağmdan niçün ağır gördün ol kürreciği</i> <i>Mîh mi ayırdı ya açıldı mı ki mîhre kürreciği</i></p> <p>Fi'l-hâl Baba Sevdâyî yüz yere kor ve cevâbında şu beyti okur:</p>	<p>Latife (31) Mezkûr Mîrzânuñ bir câriyesi varmuş kim lakabı Kûretâ imiş. Bir gün serây kızları ile oynarken ayağın ağrıtmış. Mîrzâ eyitmış: Sevdâyî [5b] bu Kûretâ niçün aksar? Sevdâyî eyitmış: Buyuruñ ayağın kaldurayın görüñ neden [...] rubâ'î-i bedîhiyi dimiş ki rubâ'î; <i>Ân kürre-i eşkar ki zi pâ mî-lenged</i> <i>Ger mîh ne-hor dest çerâ mî-lenged</i> <i>Ger fermâyî ki pâş râ ber-dârem</i> <i>Ma'lûm şevved ki ez kocâ mî-lenged</i></p>

⁷ Lami'î Çelebi'nin mezkûr nüshası dışında çeşitli araştırmacılar tarafından tespit edilen 28 nüshası daha bulunmaktadır (Savran 1989: 27-29). Bu nüshaları şekil ve muhteva olarak karşılaştırma yapmak ayrı bir çalışmanın konusunu teşkil ettiği için bu çalışmada Erzurum nüshası ile yetinilmiştir.

<p><i>Ger hükmü şod ki pâyl ü berdârem Ma'lûm şod ki çe câmî mey lekuned</i></p> <p>Tercüme-i nazm <i>Nerden ağsıduğun hazretine arz ideyin Emr olursa ayağın kaldır ben görmeceki</i></p> <p>Mîrzâ tahsîn ve aferîn idüp emr eyler: Ol mâh-ı râhî bir kîse şâh-ı rahyile babaya verirler (Savran 1989: 86-87).</p>	
<p>Latîfe (31) Bay Sungur Mîrzâ ki sâhib-i cemâl ve muhabbet-i ehli kemâl pâdişâhdı. Bir gün Baba Sevdâyî ile bahs idüp şatranc oynar “eğer ben seni mat idersem ensene üç sille ve götine üç sakla urayım. Sen beni mat idersen ne dilersen dile” dir. Meğer kim Mîrzâ'nın pâyende nam bir gulâm-ı humâmı vardır: “Pâyende benim olsun” dir. Nâgâh Baba Sevdâyî Pâdişâh'a galib olmak görünür. Pâyende işret iderler, kaçır Pâdişâh eydir: “Hay Baba Seydâyî Pâyende kaçdı.” Baba Seydâyî eydir: “Padişah pâyende bâd” Şiir; Âlem içre fevt olursa ber murâd Gam değıldir ömr ü tu pâyende bâd Arka sağ olsun ne gam eskirse kürk Tiz bulur başın esen olunca bürk (Savran 1989: 94).</p>	<p>Latîfe (27) Sultân Mîrzânuñ mahbûblığı zamânı imiş. Sevdâyî mahlaslu bir şâ'iri var imiş. Bir gün anuñ ile şatranç oynarlarmış. Mîrzânuñ bir Pâyende adlu mahbûbı var imiş. Sevdâyî eyitmiş: Eger ben yeñersem Pâyendeyi baña viresin ve eger siz yeñerseñüz baña her ne eylerseñüz eyleyesiz. İttifâk Sevdâyînuñ galebesi zâhir olmış. Mîrzâ Pâyendeye işâret itmiş. Oğlan hemân gizlenmiş Mîrzâ eyitmiş: Pâyende kaçdı. Sevdâyî eyitmiş: Siz Pâyende olasız.</p>
<p>Latîfe (51) Nakl olunur ki Hârûnu'r-Reşîd zamanında bir dîvâne tanrılık da'vâsın eyler ve halâyık içinde kezb idüb: “Ben hodâ-yı 'âlemem” diyü söyler. Tutub Hârûn'un huzûruna getirürler. Hârûn dîvâneyi söyledüb hâl ü kâlin görür ve dîvâneyi mehki imtilhâne urur: “Geçen yıl dahî biriniz ezhâr-ı sefâhât ve da'vâ-yı risâlet eyledi. Emr itdik kaydın gördüler, siyâset idüp boynun urdular.” dir. Dîvâne eydür: “Ey benim makbûl kulum iyi itmişsin ve râh-ı sevâba gitmişsin ki ol kezzâba ben henüz peygamberlik virmeyüb dururdum ve risâletle göndermeyüb dururdum. Kıt'a;</p>	<p>Latîfe (7) Bir kimesne da'vâ-yı ulûhiyyet itmiş. Aña eyitmişler: Bildır bir kimesne da'vâ-yı nübüvvet itdüğüçün öldirdiler sen korkmaz mısın? Eyitmiş: Eyü varmışlar zîrâ anı ben göndermemişdüm. Latîfe (8) Bir kimesne Hârûnu'r-reşîd zamânında da'vâ-yı nübüvvet eylemiş. Hârûna iletmişler. Hârûn dahı hekimleri cem' idüp eyitmiş: Bunuñ 'ilâcı nedür? Tabîbler görmişler kim et'ime-i reddiyyeden dimâğı harâb olmuş. Hârûna 'arz itmişler. Eyitmiş: Benüm hâs matbahuma</p>

<p><i>Ol ki fânidir vücûdundan tamâm Söze geldikçe lîsân-ı hak olur Lîk da'vâsı vücûd u ashâbımın Kizb-i mahsî ve bâtul-ı mutlak olur Tanrılık da'vâsıdır neblîk hemîn Gâyet-i fehm itmez ol ki ahmâk olur</i> (Savran 1989: 106).</p> <p>Latîfe (79) Bir dîvâne tanrılık da'vâsın idüb Hârûn'un önüne götürdiler. Hârûn eydür: Biriniz dahi ol gün peygamberlik da'vâsın eyledi ve bir nice herzeler söyledi. Emr itdim, zindana salalar, sonra katl idüb hakkından geldiler. Dîvâne eydür: "Sevâb itmişsin. Zira ki ben ana peygamberlik vermedim. Ol bir kezzâbdı. Lâcerem kahr u ukûbetimden nasîbin yedi." Şiir; <i>Dîvâneyi ey akl ârâ söyletme hatârdır Mecnûnla güftâr ve cedel akla zarârdur</i> (Savran 1989: 119).</p>	<p>iledûn kırk güne degin nefis lokmalar virûn şâyed bu da'vâdan vâzgele. Matbaha iletüp kırk günden soñra yine Hârûn katına iletmişler sormuş dahi peygâmbere misin Cebrâ'il gelür mi? Eytmiş: [...]</p>
<p>Latîfe (53) Bir herifin bir dîvâne yoldaşı ve bir ebleh hücredâşı vardı. İttifâk bir gün bu herifin nâzlesi hareket ve gözü zahmet ider. Hayretinden bu dîvâneye: "hiç göz ağrısına ilâc bilmez misin ve bir isim anlamaz mısın?" dir. Dîvâne eydür: "Hemîn çıkarmak gerek ki ben iki yıl diş ağrısın çekdim. Âhir çekdirmeyince dermân bulmadım ve çıkarmayınca rahat olmadım." dir. Şiir; <i>Her kaçan kim bu ten şikeste olur Aklü yanınca bile hasta olur Dimez ol âkil ve bu dîvâne Her kişiden meded umar câne</i> (Savran 1989: 107).</p>	<p>Latîfe (26) Bir Sivrihisârlunun gözi ağrımış. Bir Sivrihisârluya dahi 'ilâcın sormuş. Ol dahi eyitmiş: Bildir benüm dişüm ağrıdı çıkarmayınca kurtulamadum sen dahi kurtulayın dirseñ çıkart dimiş.</p>
<p>Latîfe (63) Meger bir derzî haste olub buhrân 'âlemlerinde ve bî-hodluk demlerinde görür ki ol uğurladıkları pârelerden bir alem olmuş durur ve ol alemi kendüye gösterüb âzâb idiler ve başına envâ' belâlar getürüb anınla ikâb iderler. Pes ifakat bulub pâre uğrulamaktan tövbe ve inâbet eyler ve şâkirdine eydür: "Eger bir</p>	<p>Latîfe (49) [...] derzî varmış. Bir gece düşinde görmüş kim sahrâ-yı mahşerde imiş. Uğurladığı pâreleri bir 'alem idüp önince cehenneme alup giderlermiş. Uyanup bu vâkı'ayı şâkirdine dimiş. Şâkirdi eyitmiş: Tevbe eyle ki dahi pâre uğrulamayasın. Usta dahi tevbe eylemiş. Bir gün bir a'lâ zer-baft</p>

<p>dahi benim kaftân keserken pâre uğrulamağa meylim görürsen: "Usta alem." diyesin diyü vasiyet eyler. Bir gün yine usta, derzinin bir kumaş-ı fâhire keserken ihtiyârî elden gider. Hemân bir âlî vasla urmağa azîmet ider. Şâkirdi yanından: "Usta alem." dir, fâyide eylemez. Şâkird, üstâdını işitmedi ola, diyüb tekrar "usta alem." dir. Ustası eydür: Behey oğlan! Nice bir söylersin ve ne gavgâlar eylersin ol alemde bunun gibi pâre yoğdu ve anın eksik yerleri çoğidi. Bununla tamâm olur" diyüb pâreyi urub götürür. Kıt'a;</p> <p><i>Dest-i derzî dutarise sandı ... tutıcak ... Pâreyi fikr eylerken gitdi elden ihtiyâr Durmaz arşunlar bezi ya'nî bin ölçer bir keser İdüben terdestlikler ve sallanın yerin arar</i> (Savran 1989: 178).</p>	<p>kumâş getürmüşler. Andan bir ra'nâ pâre silmiş. Şâkirdi eyitmiş: Usta 'alemi unutmaduñ mı? Usta eyitmiş: Herze söyleme bu pâre ol 'alemde yoğdı.</p>
<p>Latife (68) Ol bir mülhidi görmüşler ki donla durmuş kendüyi sahura urmuş. Eytmişler: Oruç hod dutmazsın sahurı niçün yersin? Mülhid eytmış: "Billah ey yârân niçün böyle dirsın, farzı dutamazız sünneti bari dutalım." Şiir;</p> <p><i>Murâd-ı nefse bir sünnet uyunca Yarın oruç diyü yersin doyunca Muhâlif olıcak nefs-i hevâya Düşersin mihnet-i derd ü belâya Ararsın ruhsatın şer'in amelde Azîmet olsa kılursun cedelde</i> (Savran 1989: 182).</p>	<p>Latife (5) Bir kalender oruç tutmazmış ammâ sahûr yirmiş. Dimişler kim: Sen hod oruç tutmazsın niçün sahûr yirsın? Eyitmiş: Farzı terk itdüm sünneti dahı terk mi ideyüm?</p>

Sonuç

Klasik Türk edebiyatı denildiğinde başta divanlar ve mesneviler olmak üzere daha çok manzum eserler akla gelmekle birlikte mensur eserlerin de bu edebiyat geleneğinin önemli bir parçası olduğu ve nesir geleneği içerisinde çeşitli türlerde eserlerin kaleme alındığı bilinmektedir. Bunlardan biri de 16. yüzyıl divan şairlerinden olan ve kaynaklarda daha çok hezle yatkınlığı ve latifelerinin çokluğu ile öne çıkan Basîrî'nin kaleme

aldığı mensur *Letâ'ifnâme'*dir. Eserin şu an için bilinen tek nüshası, Konya Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'nde 14665 arşiv numarası ile kayıtlı *Mecmû'a-i Fevâid'*in 3b-13b yaprakları arasında kayıtlıdır.

941/1534-35 tarihinde telif edilen Basîrî'nin *Letâ'ifnâme'si*, üç bölümden müteşekkildir. Birinci bölümde şair, şahıs isimleri ile yer isimleri arasında anlamca ilgi kurarak çeşitli şahıslara kadılık tevzi etmiştir. İkinci bölümde dertli ve kebab hasretiyle ölmüş Bengî'nin yıkanıp kefenlenmesi, gömülmesi ve mezarının üzerine bir türbe dikilmesi çeşitli yiyecek adları ile ilişkilendirilerek renkli bir üslupla anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ise muhtelif uzunluk ve kısalıklarda 59 latife yer almaktadır.

Eserin şahıs kadrosuna bakıldığında Harun Reşid, Nasreddin Hoca, Sultân Mîrzâ gibi tarihi şahsiyetlerin yanında; Kemal Paşazâde, Çakırcı Şeyhî ve Revânî Çelebi gibi şair şahsiyetlere de yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte eser, Osmanlı coğrafyasında yer alan yer isimleri, yemek kültürü, çeşitli meslek grupları, giyim-kuşam, dinî unsurlar vb. açıdan da çok zengin bir malzemeyi ihtiva etmekte ve Osmanlı toplumunun sahip olduğu bazı sosyal ve kültürel unsurları yansıtmaktadır.

Basîrî, *Letâ'ifnâme'sini* -aynı türde yazılan birçok eserde olduğu gibi- oldukça sade ve anlaşılır bir üslupla kaleme almıştır. Eserde cümleler genellikle kısa ve sadedir. Bazılarında karşılıklı konuşmaların yer aldığı latifelerde en çok öğrenilen/duyulan geçmiş zamanla çekimlenmiş (itmiş, var imiş, sormuş...) cümleler tercih edilmiştir.

*Letâifnâme'*de manayı güçlendirmek ve akıcılığı sağlamak amacıyla birtakım deyimlerin de kullanıldığı görülmektedir. Bu deyimlerden bazıları şunlardır: "*Lanet okumak, göz eylemek, makbule geçmek, açlıktan ölmek, hazır etmek, eceli gelmek, sakalina gülmek, gözüne bir kulca gelmemek, kıl kapmak, dimağı harap olmak, and içmek, aralarında kan olmak, kef geçmek, acı dil vermek, dikiş tutmamak...*"

Eserin yazıldığı dönemin dil özelliklerini yansıtan ve günümüzde artık kullanılmayan bazı kelimelerin varlığı da dikkat çekmektedir. "*İrlamak, ağrışmak, uğurlamak, kavara, üzülmek, işlemek, öceşmek, bildır, eglenmek, üzmek, kankı, artuk, kanda, uşta, imdi, ayruk, begitmek, uğurlamak,*

kakmak, tuş olmak, tağıkdurmak, yarındası, tınmak, yidmek, kanı, azırғанmak, issi, çuñragu” ve “oturak” metinlerde karşımıza çıkan arkaik kelimeler arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak bu çalışmada kaynaklarda varlığı zikredilmesine rağmen metni gün yüzüne çıkmayan Basîrî'nin *Letâ'ifnâme* adlı eseri ilim âleminin istifadesine sunulmuş ve bu alanda yapılacak yeni çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmıştır. Aynı zamanda bu eserden hareketle son yıllara kadar yapılan çalışmalarda manzum türlerin gölgesinde kalan mensur türdeki eserlere bir yenisi daha eklenmiştir.

Kaynakça

- AÇA, Mehmet vd. (2011), *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*, İstanbul : Kriter Yayınları.
- Açıkgoz, Namık (2017), *Riyazi Muhammed Efendi Riyâzü's-Şuara*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0>. [Erişim Tarihi: 04.08.2021].
- AKBAYAR, Nuri (1996), *Mehmed Süreyya Sicil-i Osmanî*, İstanbul: Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- ALTUNEL, İbrahim (2003), “Latife”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 27, 109-110.
- BALCI, Rüşti (2014), *Keşfü'z-Zunûn*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- BAŞPINAR, Fatih (2011), “Basîrî'nin Bengînâme Adlı Eseri”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3), 567-576.
- BATIİSLAM, Hanife Dilek (1997), *Kâni'nin Mensur Letâ'ifnamesi ve Hezliyyatı*, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- BİRİNCİ, Ali (2018), *Lügat-i Remzî Doktor Hüseyin Remzî 2. Cilt*, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 101.
- CANIM, Rıdvan (2018), *Latifi Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. [Erişim Tarihi: 04.08.2021]. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0>.

- ÇALIŞKAN, Yaşar (2015), *Lami'i Çelebi Latîfeler Kitabı Letâ'if-i Lami'i*, İstanbul: Büyüyen Ay.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1970), "Zâtî'nin Letâyifi", *İstanbul Üniversitesi TDED.*, XVII, 1-51.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1977), "Zâtî'nin Letâyifi II", *İstanbul Üniversitesi TDED.*, XXII, 113-161.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1992), "Basiri", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 5, 105-106.
- DEMİREL, Şener (2009), Eski Türk Edebiyatında Letâ'ifnameler ve Bir Yazma Eserin Der-kenarındaki Latîfeler, *Adıyaman Üniversitesi Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu 15-16 Mayıs 2009* (s. 225-240). Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Yayın No. 3.
- EKİNCİ, Ramazan (2013), "Fehîm-i Kadîm'in Latîfeleri: Tercüme-i Letâyif-i Kibâr-ı Kümmelîn", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(4), 749-768.
- İPEKTEN, Haluk vd. (2017), *Sehi Beg Heşt Bihîşt*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. [Erişim Tarihi: 04.08.2021]. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78460/tezkireler.html>.
- İSEN, Mustafa (2017), *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. [Erişim Tarihi: 04.08.2021]. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kismpdf.pdf?0>.
- KARAMAN, Hayrettin vd. (2016), *Kur'an Yolu Meâli*, 5. Baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- KARTAL, Ahmet (2006), *Basiri ve Türkçe Şiirleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KAVRUK, Hasan ve Salim DURUKOĞLU (2020), *Şemsettin Sami Letâ'if Çeviri Yazı-İnceleme-Metin-Sözlük*, Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- KAYABAŞI, Bekir (1997), *Kâfzâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı*, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- KILIÇ, Filiz (2018), *Âşık Çelebi Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. [Erişim Tarihi: 04.08.2021]. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarpdf.pdf?0>.
- KORTANTAMER, Tunca (2007), *Temmuzda Kar Satmak Örnekleriyle Geçmişten Günümüze Türk Mizahı*, Ankara: Phoenix Yayınevi.

- KURNAZ, Cemal ve Mustafa TATCI (2000), *Mehmed Nâil Tuman Tuhfe-i Nâilî*, Ankara: Bizim Büro Yayınevi.
- KUTLU, Mustafa (1986), "Letâif, Letâifnâme", *İstanbul: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. VI, Dergâh Yayınları.
- KÜÇÜK, Serhat ve Mehmet Akif GÜNDEŞ (2013), *Faik Reşad Külliyyat-ı Letâ'if (Osmanlı Latifeleri)*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- LEVEND, Agah Sırrı (1998), *Türk Edebiyatı Tarihi I. Cilt*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Muallim Naci (1322), *Lugat-ı Naci*, İstanbul: İstanbul Asır Matbaası .
- ÖZEL, Birgül (1995), *Letayif-name*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- PALA, İskender (2004), "Letâ'if-name", *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü* (s. 286-87). İstanbul: Kapı Yayınları.
- SARISOY, Fikret (2001), *Basiri'nin Farsça Divanı*, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- SAVRAN, Nurdoğan (1989), *Bursalı Lâmi'î Çelebi'nin Letâifi'nin Erzurum Nüshasının Halk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- SOLMAZ, Süleyman (2018), *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâ'sı (İnceleme-Metin)*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. [Erişim Tarihi: 02.11.2021]. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>.
- SUNGURHAN, Aysun (2017a), *Beyânî Tezkiretü's-Şu'arâ*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. [Erişim Tarihi: 04.08.2021]. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>.
- SUNGURHAN, Aysun (2017b), *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şu'arâ*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. [Erişim Tarihi: 04.08.2021]. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>.
- Şemseddin Sami (1317), *Kâmûs-ı Türkî (Tıpkıbasım)*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- ÜNLÜ, Osman (2008), *Cinani'nin Bedayü'l-asar'ı-inceleme ve metin*, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

- YILDIZ, Ayşe (2005a), “Latife”, *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü* (Cilt IV, s. 236-237). Ankara: AKMB Yayınları.
- YILDIZ, Ayşe (2005b), “Letâifnâme”, *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü* (Cilt IV, s. 246-248). Ankara: AKMB Yayınları.

Metin**[Birinci Bölüm]****Ez-Letâ'if-i Mevlânâ Başîrî**

[6b] Hâmd-ı nâ-maḥdūd u şenâ-yı nâ-ma'dūd ol 'alîm ü 'allâm ḥazretine sezâ-vârdur kim 'alem-i ' ilm-i ' ulemâyı 'ale'd-devâm fark-ı ferḳadâna mûmâs kılmışdur ki *ve'llezîme ütû'l-* 'ilme derecât⁸ u merâtib-i fuzalâyı ve ma'ârif-i ihtivâyı ḳumme-i (?) ḳubbe-i semâya hem-ser itmışdür ki *rutbetü'l-* 'ilmi a'le'r-ruteb⁹ ü şıla-i şalavât-ı bî-nihâyât ol seyyid-i veled-i âdem ü ol sened-i âferîniş-i 'âlem ki *ve 'allemke mâ lem tekün ta'lem*¹⁰ anuñ [...]¹¹ âfitâb-ı bürhânına rûşen ü mübeyyen olmışdur ve rızvât-ı (?) bî-şümâr bi-'aded ü ḳaḫarât-ı emḫâr u emvâc-ı biḫâr-ı zehḫâr anuñ âlî vü aşḫâbı üzerine olsun ki her biri 'ilm-i ledünnide mâhirlerdür.

Ammâ ba'd bu kelimât-ı zarâfet-engîzûñ mü'ellifi ve bu işṫlâḫât-ı leṫâfet-âmîzüñ muḳırrı beyt;

[*Mef'ülü Mefâ'ilün Fe'ülün*]

Erbâb-ı başîretüñ ḫaḳîri

Üftâde-i nâ-tüvân Başîri

Şöyle taḳrîr ider kim bir gün bir yâr-ı şâdık ve bir ğam-güsâr-ı muvâfık ki dîde-i başîreti âyîne-i cihân-nümâ ve çeşm-i serîreti eşî'a-i envâr-ı ğam-zed[e] idi. Külbe-i aḫzânımı maḳdem-i meymûniyla reşk-i ravza-i rızvân ve ğayret-i gülşen-i cinân idüp didi kim: 'Ulemâ-yı 'izâm u fuzalâ-yı fiḫâm keşre-hümu'llâhü Te'âlâ yevme'l-ḳıyâm ba'zı muḳallib

⁸ "Ey iman edenler! Size, bulunduğunuz toplantılarda "Yer açın" dendiğinde yer açın ki Allah da size genişlik versin. "Davranıp kalkın" dendiğinde de kalkın ki Allah içinizden (gerçekten) iman etmiş olanları ve ilme kavuşmuş olanları yüksek derecelere çıkarsın. Yapıp ettiklerinizden Allah tamamen haberdardır." Mücadele Suresi, 58/11. ayetten iktibas. (Karaman, Hayrettin vd., *Kur'an Yolu Meâli*, DİB. Yay., 5. b., Ankara 2016, s. 542).

⁹ "Rütbelerin en üstünü, ilim rütbesidir." Kelâm-ı kibâr.

¹⁰ "Allah'ın sana lütfu ve esirgemesi olmasaydı onlardan bir grup seni yanıltmaya yeltenmişti; hâlbuki onlar ancak kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah sana kitabı ve hikmeti indirmiş, bilmediğini sana öğretmiştir. Sana Allah'ın lütfu gerçekten büyük olmuştur." Nisâ Suresi, 4/113. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 95).

¹¹ Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

yārān vardur. Anlaruñ laqabına münāsib memālik-i maḥmiyyede menāşib peydā eyle. Tā kim sebep-i inşirāḥ-ı ḥavāṭır-ı nevāzır ola ve bu ma'nı daḥı muḳarrerdür kim anlaruñ şān-ı celī'ü'l-burhānlarına şeyn ü şenār u 'ayb u 'ār gelmez. Zīrā meşreb-i 'azbları andan eşfādur kim bu ğubārla mükedder ola ve hem ḥāṭır-ı deryā-yı mekātırları andan evfer ü evfādur kim bu qadar seylle mutažaccır ola zīrā kim beyt;

[Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün]

Baḥr be-şad rūd şod ārām-gır

Rūd be-yek seyl ber-āred nefır¹²

[7a] Ve bi'llāhi't-tevfık ü 'aleyhi't-tükelān evvel Müslümān Ḥasana Īmānḥişārı kâzılığını tefvız kılduḳ ve Uzun Muşliḥi'd-dīne Boyova kâzılığını virdük ol daḥı kimsenüñ uzununda ve kışasında olmaya Ḥaşerī Ḥasana Çubuk ve Köle Bedre'd-dīne Azadlu ve Qallāb Siyāha Bakır Küresi ve Köpek Bālīye Yalağova kâzılığını virdük ulumayınca çık dimeyeler ol daḥı bizüm şuçımızı 'afv ide ve Barmaḳ Muşliḥi'd-dīne Bilecük 'ömri olduḡınca elinden almayalar ve Bıyıklı Maştiya Zağrayı eger azırğanursa Boḳlucanuñ bād-ı hevāsı maḥlūldur aña zamīme ideler ve Gürz Nüre'd-dīne Büğül (?) yā Çirmen bu ma'nide muḥtārdur ve Gürz 'Alīye Kızılağacı oturaḳ hiç içinden çıkarmayalar bu bābdan aña hiç Hırızma kıl ü qāl itmeye ve Mevlānā Şüca'ü'd-dīne ki Hırızmayla mülakḳabdur Bana virildi ve Mevlānā Süpürgeye Aḳ Sarāy ve Qartala Quzğuniyye. Alursa ḥöş-est almazsa küş-est ve Bozdoğan Kâziya Depedelen başına bir büyük kâzī ola ve Hevāyiye Gügercinlik ve Apışık Kāsıma Qalender-hāne ve Çivioḡlına Şanduklı ve Qaşşāboḡlına Akçaqoyun ve Māşīye Yörekeler ve Debbāḡoḡlına Balāmüt ve Kebe Bedre'd-dīne Qarınova içinden ne qadar yirse kimse māni' vü mezāḥim olmaya ve Güzel Öküze Çayırlı Köy ne qadar otlarsa otlasun ve Yek-çeşm Hüsāma Egrigöz kâzılığını nezāreti ile ve Toñuz Balıḡına Aynagöl ve Şu Şıḡırına Çamurlu ve Ṭabl-bāza Kūsova bu şartla ki manşıbı ḥāşılını çaldurmaya ve Quyumcioḡlına Gümüş ve Demürçioḡlına Samaḳov katılık iderse oda bırağalar ve Yayçioḡlına [...] ¹³ boynuzı kızmayınca işe

¹² Deniz yüzlerce şarkıyla sakinleşir. Şarkı ise bir sel ile feryat eder.

¹³ [...]:

yaşıymaya ve kâzî-‘askerler dağı kimseye güç itmezler [7b] ve Kıba Şakala Bokluca evvelden nice yidilerse bu dağı eyle yiye ve Hüdhd Bedre'd-dîne Süleymâniyye be-şart-ı ân ki dîv nefsine uymaya ve Gâvur ‘Alîye Menâr-saır yâ Kırk Kilisâ ve Küre Kediye Şıçanlı ve Kumrı Maħmûda Kuşadası ve Kattroğluna Eşek Ataş ol şartla kim ħarâm-zâdelik itmeye ve Taşcıoğluna Mermere başına buyruk ola ve Kılıçcıoğluna Dımışkî be-şart-ı ân ki keskünce ola ve Âhîye Göynük ve ‘Acem Muħyî’ d-dîne Fenârlık zîrâ ki ol bunıñ gibi manşiba mûmdur ve Şoğanoğluna Şarımsaklu kâzılığını bu şartla kim eyle acı dil virmeye ve Arpaluoğluna Şamanlu ve İsrâfîloğluna bir Kıyâmet manşib vireler almazsa kıyâmete kalur ve Helvâcıoğluna Ballu Bâdra ve Bengî Sinâna Ballıkesriyi ve Cigeroğluna Koyunluħışâr ve İlsüzoğluna İl Yazıcılığını vireler virmezlerse elinden ne gelür ve Balıkçıoğluna Uskumrı kâzılığı ve Derzioğluna Avaralık görünür ya’nî mülâzemet dikış tutmazsa teyeli yüzine uralar ve Bekri Hüsâma Ğalağa kâzılığı ve Karı Cemâle Koca Kayası ve Kız Hasana Amasiyyeyi ve Ğulâmpare Sinâna Kut-ova bu şartla kim işi boklamaya ve Bozacıoğluna Tarucalı ve Tobcıoğlını Hışâra atalar ve Koca Başîriye Baba Eskisi kâzılığı ya Alaca Hışâr nâzirliği ve Kuyruklu Bedre’ d-dîne Topruca ve Çelebioğluna Hama ve Koyunoğluna Koç Hışâr Tuzlasıyla bile Mehdî Gâva Ğün Kapusu yahod Toñuzlu ve Ormanoğluna Odun Kapusu ve Pulcı Hüsâma Erzingân ve Kayış Hasana Ğönye ve Beñlü Hasana Kara Hışâr ve Vâfir Hüsâma Bolı ve Kalaycıoğluna Bakırlı ve Delüoğluna Sivri Hışârı yâ Dârü’ş-şifâ Medresesini ve [8a] Kara Seydiye Karaman ve Oğcıoğluna Yaycılar ve Kireccioğluna Ak Hışâr ve Sürmelüoğluna Karagöz Paşa ve Toğancıoğluna Balaban Paşa ve Hâllâca Atcılar Tekyesi ve Şırçacıoğluna Ğöre ve Aşcıoğluna Başcı Medresesi ve Süleymânigeye (?) Dâvud Paşa ve Çeşmecioğluna Pıñarħışâr ve Ayu Sinâna İnöñi ve Dilki Aħmede İncügez ve [...]¹⁴ Şarıcalar ve Kurdoğluna Dilkü Şehri ve Karpuz Yahyâya Bostânlu Köy ve Fettâha Kapluca ve Dellâka Hammâmlu Köy ve Sefih Hızıra Delüceler ve Bebek Çelebiye Bişik Ğöl ve Gerden-dirâza Kaz Ova kâzılığı

---

¹⁴ [...]:

و نذیر باکو کتبه

ve Vechiye Güzel Hişār kâzılığı bākî rāy pādişāh-ı ‘ālem-ārānuñ rāhuna menūṭ u merbūṭdur¹⁵.

[İkinci Bölüm]

Ez-Letā’if-i Başīrī

Şükr-i bī-ḥadd u şenā-yı bī-‘add ol ṭā’im-i ṭu‘me-i *ve hüve yuṭ‘imu vela yuṭ‘am*¹⁶ ḥazretine sezā-vārdur kim hemīşe ḥān-ı iḥsānı ve sufre-i bī-imtinānı der māh u sāl bi’l-ğudüvvi’l-āşāl ğanī vü faķire ve civān u pīre çekilmişdür ki *ve mā min dābbetin fi’l-arḍı illā ‘ala’llāhi rızkuha*¹⁷ nazm;

[*Fe‘ilatün Mefā‘ilün Fe‘ilün*]

Rāzık-ı bī-ta‘ab Ḥudā-yı kerīm

Ḥālik-i cennet ü na‘im-i muķīm

Ṭatlu ballu iden sözin şükrin

Açuk iden hemīşe rızk-ı derin

Çıkarur luṭf-ı bī-ķuşūrından

[8b]Girde-i mihri gök tenūrından

Dāneye lezzet-i müdām viren

Ḥabeşiyi aña ğulām viren

¹⁵ Der-kenār: Rivāyet olunur ki Mevlānā Başīrī-i başīret-şi‘ār bu letāyif-i āb-dārı merḥūm Ferhād Paşanuñ düğününde dimiş imiş ki Sulṭān Süleymān Şāhuñ hemşiresi sulṭānı almış idi. Mevlānā Başīrī varup bu letā’ifi Ferhād Paşanuñ öñinde koyıcaķ Ferhād Paşa nazār itdükden şoñra eyitmiş ki Molla Başīrī [...] cümlesine menāşib-ı memāliki taķsīm ve tevzī’ eylemişsin ya baña nice manşib virdüñ?

¹⁶ “De ki: “Gökleri ve yeri yoktan var eden, yediren ama yedirilmeye ihtiyacı olmayan Allah’tan başkasını mı dost edineceğim?” De ki: “Bana Müslüman olanların ilki olmam emredildi ve sakın müşriklerden olma (denildi).” En‘ām Sûresi, 6/14. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 128).

¹⁷ “Yeryüzünde kimuldayan hiçbir canlı yoktur ki rızkı Allah’ın üzerine olmasın. Allah onların halen bulunduğu yeri de emanet olarak konulacağı yeri de bilir; hepsi apaçık kitapta vardır.” Hüd Sûresi, 11/6. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 221).

Yaḥniye lezzet ü şafâ virici
Bengiye zevk ü iştihâ virici

Ḳalyeyi şalma ile yâr itdi
Bulğur işini ḥâr u zâr itdi

Virdi her dem mubâra uzun yaş
Şırdanı aña itdi qarındaş

Döne döne kebâba luḫf viren
Lezzet-i zevke irdi aña iren

Felegüñ çarḫı şaḥnı içre müdâm
Yıldızı itdi sükkerî bādâm

Ve ḥalavât-ı şalâvat [u] şâfiyyât ol şîrîn-kelâm *ene efşahu'l-'Arabi ve'l-'Acem*¹⁸ üzerine olsun ki hemîşe ḥâṭır-ı şerîfi ḥelvâya ṭalib ü mâ'il ve ṭab'-ı laṭîfi ṭatluya râğıb u nâ'il idi. Anuñçün ol ḥazretten bu ḥadîş-i şaḥîḫ vârid olmuştur ki *el-mü'minü ḥulviyyün yuḥibbü'l-ḥalev*¹⁹ beyt;

[*Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*]

Şeker nedür ki anuñ sözine diyem beñzer

Ki şekkerî sözüñüñ luḫfı bir nefesde ezer

Ve daḫı dürüd-ı bî-mer bi-'aded-i қаṭarâtı'n-nebât ve's-sükker anuñ âl-i bā-nevāl (?) ü aşḫâb-ı şāḫīb-ḥālî üzerlerine olsun ki âyet-i *ve yuṭ'imüne't-ṭa'āme 'alā ḥubbiḥi miskīnen ve yetīmen ve esīrā*²⁰ anlaruñ şān-ı şerīflerinde nāzil olmuştur.

¹⁸ "Ben Arap ve Arap dışındaki milletlerden en güzel konuşanım." Aclunî, Keşfu'l-Hafâ, II, 513.

¹⁹ "Mümin tatlıdır, tatlı olanı sever." Aclunî, Keşfu'l-Hafâ, II, 99.

²⁰ "Onlar, kendileri (yemek) istedikleri halde yoksula, yetime ve esire de yemek verirler." İnsân Süresi, 76/8. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 578).

Ammā ba'd şöyle takrîr ü tahrîr ider helvâ h̄'ânunuñ sufre-perdâzı vü
kalye pilavuñ yâr u hem-râzı beyt;

[Mef'ülü Mefâ'ilün Fe'ülün]

Mâhîce kemendinüñ esîri

Üftâdesi şalmanuñ Başîri

*Evşala'llahü'l-mennân ilâ cânibü'l-yahni ve'l-biryân*²¹ ki hullân-ı helvâ-
nihâd u bengiyân-ı iştihâ-yı fu'âd ve bu cû' âteşinüñ harîki ve bu iştihâ
deryâsınuñ garîki hâfîr-ı fâfîrından el-hâc tām u ibrām-ı mâ-lâ kelām birle.

Bir tatlu ballu hikâyet ve bir şîresi şîrîn rivâyet istediler ki mücib-i
izdiyâd-ı iştihâ-yı eşhâ ola. Bu haķır ü faķır daħı anlaruñ dilegin ķabûl
idüp [9a] bir Bengî-i derdmendi ve bir biryânüñ hasretinden müstemendi
ki bu pâre ile ölmîş ola ve cû'uñ âteşiyile yanmış ve göyünmüş ola. Aña
gülâc-ı 'Acemîden kefen idüp rişte-i ķaķâ'ifi ile diküp Hâmâvî nebâtî kâfûr
eyleyüp şeker şerbetiyile yuyup hânegî helvâyı maķberesinde gömdük ve
sâbûnî helvâdan hîce ķaşı yonup üzerine bu târîhi yazduk;

[Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün]

Merîn bengî-i hürmâ h̄'âr ki der-helvâst cây-ı ü

Hemîşe der emân bād ez-ķa'n-ı şûfi şâyim

Çü dîdem fevt ü şîrîn rû ân ez cân u dil Hâķķâ

Be-goftem behr-i ü târîh bādâ ni'meteş dâ'im²²

Ve daħı ol Bengî-i şîrînkârüñ üzerine bir ķubbe yapduk pilavdan ve
için muħallebî birle şıvaduķ ve ol türbeye zülâbiyeden rengîn cāmlar idüp
badlıcân ķoldurmasından ķandîller itdük ve Mışır ķarpuzından ki aña
biķķîhu'ş-şayfi dirler bir kûp şu ķoduķ ve şahnınunuñ ferşine şekerî dibleyi
tuğla yirine dōşedük ve mubârdan iki kâfûrî mum başı ucına dikdük ve
bu ğazeli kitâbesinde yazduk ki ğazel;

²¹ "Allah onu iki sirkenin en tatlılarından birine, yahni ve büryanın yanına ulaştırсын"

²² Bu zelil hurma şarabı helva gibi tatlıdır. Her zaman oruçlu sofinin kınamasından korun. Ey Allah'ım, can ve gönülden o tatlı yüzlünün ölümünü gördüğümden dolayı onun için bir tarih söyledim "Dua olsun, Onun nimetleri dayim (olsun)."

[Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün]

Qalye qoşusu nesîm-i rûh-perverdür baña
Şalmanuñ her yaprağı berg-i gül-i terdür baña

Kef geçerem ger qavurma gelmez ise ortaya
Yañnî ger irişmeye ölmek muqarrerdür baña

Şalmanuñ her yaprağı sıfr oldı mâhîçe elif
Yufqa evrâq-ı hisâb u sufre defterdür baña

Dimegil baña Başîrî var mıdur iştiḥâñ
Çün külünüñ âyeti her demde ezberdür baña

Şunduğumca sükkerî pâlûdeye her dem direm
Mîn midür min kim senüñ vaşluñ müyesserdür baña
Ferd

[Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün]

Bengî öliceq şerbet-i qand ile yu[sunlar]
Ḥelvâcî güzâr itdüğü yollara qosun[lar]

Ve bir türbedâr ki ismi Bâlî ola ve 'avretinüñ adı Ḥelvâ Ḥâtün ola. Başı Begbâzârı qavunından ve qulaqları börek tutmacdan ve gözleri bādâmdan yaḥod bir yumurḩadan ki iki pâre olmuş ola ve qaşî ḩatlu qavun diliminden [9b] ve alnı börekden ve beynisi qarma bādâmî ḩelvâdan ve şakalı peşimânî ḩelvâsından ve dişleri nebâtdan ve ḩamevî ḩablardan ve ağızı şekerî ḩandân pisteden ve dili bādâm yağında bişmiş ve şeker cülâbına bulaşmış dil peynirinden ve zenaḩdânı Aqşehrûñ petegânî elmasından ve burnu qaşb ḩurmâsından ve yüzi bayrâm çöreginden ve beñi qara çörek otından ve boynı yañnîden ve qolları levrek balığundan ki döğünleri pulları ola ve barmaqları şeker qamışından bir yanı biryândan ve bir yanı kebâbdan ve gögsi tâbe biryândan ve qarnı şirdenden

bağırsağı mähīçeden ayakları paçadan oturağ yiri gömeç balından barmağı yüzüğü halka çīniden kim kızıl yākūt kaşı ‘akīde ola. Ve ‘aşası şeker kamışından ve bir tesbīhi dizi incīrden ve bir tesbīhi şekerī nohuddan ve bir tesbīhi şatlu üzümnden ve bir tesbīhi deve dişi enārdan ve dizi incīri tesbīhinde *ve’t-tīm sūre-i sīm* okur ve şeker nohuddan tesbīhinde bu beyti okur kim beyt;

Be-hoş āmede ez-pey-i mā hafr

Derīn dīg çarhi ne-ħod pāy-i zer²³

Ve üzümnden tesbīhinde bu āyeti okur ve bu beyti tekrār ider ki: *Ve ‘ineben ve kaşben*²⁴ beyt;

[*Fe‘ilātūn Mefā‘ilūn Fe‘ilūn*]

Hağ budur kim yimişler içinde

Yoğdur üzüm bigi şıralu metā‘

Ve enārdan tesbīhinde bu āyeti okur ve bu beyti tekrār ider ki: *Fihā fakihetūn ve nahlūn ve rummān*²⁵ beyt;

[*Fā‘ilatūn Fā‘ilatūn Fā‘ilatūn Fā‘ilūn*]

Hest destem der-tenağkūl şubha gevher kez me-bāş

Bengī rā tesbīh-i mercān dāne pāy-i nār bes²⁶

²³ Hoş geldin, bizim ayağımızdan delik açtın. Bu tencerede dönen altın ayağın kendisi değildir.

²⁴ “Üzüm bağları, sebzeler.” Abese Sûresi, 80/28. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 584).

²⁵ “Her ikisinde türlü meyveler, hurma ve nar var.” Rahmân Sûresi, 55/68. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 533).

²⁶ “Sarhoş için mercan taneli tesbihle nar taneli tesbih arasında fark yoktur. Tesbih, mücevher olsun (olmasın) elimdedir.”

Ve zikri yâ Rezzâk u yâ Mun'im ve tilâvet itdügi âyât ve emmâ bi ni'meti rabbike fe haddis²⁷ ve enhârun min 'aselin muşaffâ²⁸ ve kulü veşrebü henî-en²⁹ ve mâ ce'alnâhum ceseden illâ ye'kulüne't-ţâ'am³⁰ [10a] ve bu ğazeli terennüm ve teĝannî ider kim ğazel;

[Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün]

Ben bulĝur aşın sevmezem Tañrum baña göstermesün

Dâne birincün ğulıyam şürbâyı gözüm görmesün

Ben ğalyenün dervişiyem hem şalmanuñ üftâdesi

Münbâr igen şalınmasun börek igen üfürmesün

Diñ kim kesilsün dânededen ol rişteyi yoĝsa bu dem

Bir pâre yir iken daĝı ol arada oturmasun

Pâlüdeyi maħrem şanup didüm aña esrârumı

Bâdâm dili ile dimiş sırrumu gitsün ŧurmasun

Miskîn Başîrî ĝöñlini mantûya me'vâ eyledi

Yâ Rab kelem şürbâsını gösterme anı görmesün

²⁷ "Rabbinin lütuflarını şükranla an." Duhâ Sûresi, 93/11. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 596).

²⁸ "Rabbine itaatsizlikten sakınanlara vaat edilen cennetin temsili şudur: İçinde doĝal nitelikleri bozulmamış su ırmakları, tadı bozulmamış süt ırmakları, içenlere lezzet veren şarap ırmakları, süzölmüş bal ırmakları bulunan bir bahçedir. Onlar için ayrıca orada her meyveden mevcuttur, üstelik rablerinden bir de baĝışlama lütfu. Şimdi bunlar, ateşte devamlı kalan, baĝırsaklarını parçalayan kaynar su içirilen kimseler gibi olur mu hiç?" Muhammed Sûresi, 47/15. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 507).

²⁹ "Onlara "Geçmiş günlerde yaptıklarınıza karşılık olarak âfiyetle yiyin için" denir." Hakkâ Sûresi, 69/24. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 566).

³⁰ "Onları yiyip içmez bir beden kılmadık, ölümsüz de değillerdir." Enbiyâ Sûresi, 21/8. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 321).

Ve ol türbe-i mükerremüñ vaqfı Ballubadra ve Ballıkesrî ve mütevellisî Bengî Batmân ve nâzırı ‘Aselî-i bî-nevâ ve câbîsî Qandî ve eger su’âl iderlerse ki ‘Aselî bî-nevâ kördür, neden nâzır olur cevâb virürüz kim ölen dağı Kör Bengî idi ve türbedâruñ meclisinde naql olan hikâyât-ı laţife kim aña nuql-i meclis dirler birisi bu idi.

[Üçüncü Bölüm]

Laţife (1)

[10a] Bir gice bir cemâ‘at-i t̄alib-i ‘ilm bir imâmuñ evine mihmân olmuşlar. İmâm anlara bir kız kebâb eylemiş ve eyitmiş: Kim ki bir ‘uzvını iktibâs ile almazsa yimesün. Birisi eyitmiş: *Fekkü rekabetin*³¹ dağı boynun almış ve birisi *ve lâ t̄a’irin yağıru bi cenâhayhi*³² kanadını almış ve birisi eyitmiş: *Ve’l-teffetis sâku bis sâk*³³ buğını almış ve birisi eyitmiş: *Ve neza’nâ mâ ft şudürihim min gullin*³⁴ gögsini almış ve birisi eyitmiş: *Kudde min düburin*³⁵ kıyruğın almış ve birisi eyitmiş: *Verâ’e zuhürihim*³⁶ arkasın almış ve birisi dağı görmüş kim şeridden ğayrı nesne kalmadı eyitmiş: *Ve iz-yerfe’u İbrâhimü’l-kavâ’ide mine’l-beyti*³⁷ şerîdi götürmüş ve imâm görmüş ki kendüye nesne kalmadı. Hemân eline iki taş alup bu âyeti okumuş ki *le’in*

³¹ “Köle âzat etmektir.” Beled Süresi, 90/13. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 594).

³² “Yeryüzünde yürüyen hayvanlar ve gökyüzünde iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varsa hepsi sizin gibi topluluklardır. Biz kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Nihayet (hepsi) toplanıp rablerinin huzuruna getirileceklerdir.” En’âm Süresi, 6/38. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 131).

³³ “Ve bacaklar birbirine dolaştığında.” Kıyâme Süresi, 75/29. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 577).

³⁴ “Onların gönüllerini düşmanlık duygularından temizledik; artık bir kardeşler topluluğu olarak sedirler üzerinde karşı karşıya oturacaklar.” Hicr Süresi, 15/47. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 263).

³⁵ “Aziz, Yûsuf’un gömleğinin arkadan yırtılmuş olduğunu görünce dedi ki: “Anlaşıyor ki bu iş, siz kadınların tuzağıdır. Sizin tuzağınız gerçekten yamandır.” Yûsuf Süresi, 12/28. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 237).

³⁶ “Allah tarafından kendilerine, yanlarında bulunanı (Tevrat) tasdik edici bir elçi gelince Ehl-i kitabın bir kısmı, Allah’ın kitabını sanki bilmiyorlarmış gibi arkalarına atıp terk ettiler.” Bakara Süresi, 2/101. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 14).

³⁷ “İbrâhim İsmâil’le birlikte o evin (Kâbe’nin) temellerini yükseltiyordu: “Ey rabbimiz! Bizden bunu kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin.” Bakara Süresi, 2/127. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 19).

lem [10b] *tentehî le-ercümenneke*.³⁸ Türbedârûñ sũhtesine dimişler kim: Âyât-ı kerîmenüñ kaçkıısını artuğ seversin? Eytmiş: *Ükülihâ dâ'imün*.³⁹

Laṭîfe (2)

İttifağ bir sũhte-i ciger-efrũhte haste vü űikeste olmuş. Dâne birinç üzülmüş. Bir bâzirgân hayırına bir řaħan dâne birinc bişirüp öñine getürmüş. Sũhte daħı hep silmiş eyitmişler: Sen hastesin çok yime saña zarar dur. Eytmiş: *El-ķalilü lâ-yüzirru*.⁴⁰

Laṭîfe (3)

Bir gün bir aķsağ küttâb dellâli dirmiş kim ĥarac ĥarac. Başîrî eyitmiş: *Leyse 'ale'l-a'reci ĥaracun*.⁴¹

Laṭîfe (4)

Yârânũñ birisi eyitmiş: Ey Başîrî sen řaħĥâf u kür cânlu ķadîd (?) řaħĥâf Başîrî eyitmiş: *Lâ-yestevi'l-a'mâ ve'l-başîr*.⁴²

Laṭîfe (5)

Bir ķalender oruğ ĥutmazmış ammâ saħûr yirmiş. Dimişler kim: Sen ĥod oruğ ĥutmazsın niĥün saħûr yirsin? Eytmiş: Farzı terk itdüm sũneti daħı terk mi ideyüm?

Laṭîfe (6)

Bir ķalendere şormuşlar kim: İřtiĥâñ geldü mi? Eytmiş: Benüm iřtiĥâm ķanda gitmişdi ki gele?

³⁸ "(Babası:) "Ey İbrâhim! Sen benim tanrılarımdan yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen, andolsun seni taşlatırım; şimdi uzun bir süre gözüme görünme!" dedi." Meryem Sũresi, 19/46. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 307).

³⁹ "Takvâ sahiplerine vaad olunan cennetin özellikleri şöyledir: Zemininden ırmaklar akar; yemişleri ve gölgesi süreklidir. İşte bu, gũnahtan çekinenlerin mutlu sonudur; inkâr edenlerin sonu ise ateştir." Ra'd Sũresi, 13/35. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 253).

⁴⁰ "Az olan, zarar vermez."

⁴¹ "Gözü görmeyene zorlama yoktur, topala zorlama yoktur, hastaya zorlama yoktur. Kim Allah ve Resulünün sözlerini dinlerse onları, altından ırmaklar akan cennetlere sokar; kim de yüz çevirirse onu acı bir şekilde cezalandırır." Fetih Sũresi, 48/17. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 512).

⁴² "De ki: Hiç kör ile gören bir olur mu? Siz hiç düşünmez misiniz?" En'âm Sũresi, 6/50. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 132).

Laṭīfe (7)

Bir kimesne da'vā-yı ulūhiyyet itmiş. Aña eyitmişler: Bildir bir kimesne da'vā-yı nübüvvet itdügiçün öldirdiler sen qorqmaz mısın? Eyitmiş: Eyü varmışlar zīrā anı ben göndermemişdüm.

Laṭīfe (8)

Bir kimesne Hārūn'ı-reşīd zamānında da'vā-yı nübüvvet eylemiş. Hārūna iletmişler. Hārūn daḥı hekimleri cem' idüp eyitmiş: Bunuñ 'ilacı nedür? Tabibler görmişler kim e'time-i reddiyyeden dimāği ḥarāb olmuş. Hārūna 'arz itmişler. Eyitmiş: Benüm ḥāş maṭbaḥuma iledüñ kırk güne degin nefis loqmalar virüñ şāyed bu da'vādan vāz gele. Maṭbaḥa iletüp kırk gündən soñra yine Hārūn qatna iletmişler şormuş daḥı peygāMBER misin Cebrā'il gelür mi? Eyitmiş: [...] ⁴³

Laṭīfe (9)

[3b] Nüdemādan birisi bir kimesneyi meclis-i şer'a da'vet idüp kâzī ḥuzūrında on toquz dīnārum var diyü da'vā eylemiş. Meger nedimüñ adı Beşer imiş ki müdde'idür ve müdde'ī-'aleyh olan kimesnenüñ adı Levvāḥa imiş. Kâzī nedimüñ da'vāsını istimā' idicek nedimden şāhid taleb eylemiş. Nedim daḥı dimiş kim: Şāhidüm vardır. Kâzī eyitmiş: Kimdür? Nedim hemān bu āyeti oqumuş kim: *Levvāḥatiün lil-beşer* ⁴⁴ *aleyhā tis'ate 'aşere*. ⁴⁵ Bu laṭīfe kâzīya ḥoş gelüp kendü yanından nedime on toquz altun i'tā eylemiş.

Laṭīfe (10)

Erbāb-ı şī'rden bir niçe kimesneler her biri birer medḥ diyüp pādişāha şunmaq murād idinmişler ve bunlar meclis-i şāha mürür iderken bir kimesne daḥı bunlara tābi' olup bile girmiş ve bunlaruñ her birinüñ şī'ri pādişāha şunulıcaq bundan daḥı taleb eylemişler. Zīrā zümre-i şu'arādan zann itmişler. Bu daḥı eyitmiş ki: Ben şu'arādan degülem. Belki ben gāvūnam dimiş. Ammā bunlar daḥı baña tābi'lerdür

⁴³ Bu sayfadan sonra varak kopukluğu bulunmaktadır.

⁴⁴ "İnsanları kavurur." Müddessir Suresi, 74/29. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 575).

⁴⁵ "Orada on dokuz görevli vardır." Müddessir Suresi, 74/30. ayetten iktibas. (Karaman vd., *age.*, s. 575).

dimiş ve bu âyeti okumuş ki: *Ve's-şu'arâ'ü yettebi'uhumu'l-ğāvün.*⁴⁶ Pâdişeha bu laṭife hoş gelüp şu'arâya virilen cā'ize miqdârı buña daḥı virmişler.

Laṭife (11)

Fuzalâdan birinüñ bir şâhib-i fazl u ferâset ü laṭif-ṭab' u pür-himmet ḥâtünü var imiş. İttifâk bir gün ol ḥâtünü nerdübânuñ nuşında görmiş turur. Hemân eyitmiş ki: Eger nerdübândan inerseñ benden boş ol ve çıkarsañ benden boş ol ve ṭur[ur]sañ benden boş ol dimiş. Hemân ḥâtün daḥı kendüyi ṭurduğı yirden [...] ⁴⁷

[Laṭife] (12)

[4a] [...] ⁴⁸ gelür eyitmişler ne dir. Eyitmiş: Ḥaḥ Te'âlâ ben ḳulına söyle buyurmuş kim: 'İzzüm celâlüm ḥaḥḳı için aña virdügüm ni'metleri [...] ⁴⁹ virmedüm yirini beklesün zinhâr andan gitmesin dimiş.

Laṭife (13)

Bir gün pinti Ḥamîd 'Aselî-i bî-nevâya şormuş ki: Oğluñ ne oḳur? 'Aselî-i bî-nevâ eyitmiş: Babasına aḳçe virmeyenüñ cânına la'net oḳur.

Laṭife (14)

Bir gün Revânî Çelebi Başîriye eyitmiş: Bizi letâ'ifuñde ḥissetle hicv itmişsin. Başîri eyitmiş: Kerem eyle seni medḥ ideyin.

Laṭife (15)

Bir zamânda bir türkî çıkmışdı ki pîrüm yâ ben nice ideyin diyü. Bir gün bir ḥammâl-ı bed-âvâzlu vü bed-şeküllü bu Türkîyi yolda ırlarken Başîrinüñ ḳarşusına gelicek pîrüm yâ ben nice ideyin dimiş. Başîri eyitmiş: Sen cüvâne merk ol.

Laṭife (16)

Cânîk vilâyetinde bir kimesne da'vâ-yı nübüvvet itmiş. Bir bölük aḥmaḳlar aña uymuşlar. Sulṭân Meḥemmed bir müfettiş göndermiş.

⁴⁶ "Şairlere gelince, onlara da yoldan sapmışlar uyarlar." Şuarâ Suresi, 26/224. ayet. (Karaman vd., *age.*, s. 375).

⁴⁷ Sayfadaki yıpranma sebebiyle bir satır okunamamaktadır.

⁴⁸ Varak kopukluğundan dolayı latifenin başı eksiktir.

⁴⁹ Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

Varup meclis-i şer‘a da‘vet itmişler ve ol da‘hı kendüye tâbi‘ olanlara eyitmiş ki: Benden mu‘cize taleb itseler gerek ben size nazār idicek cümleñüz eşek gibi ağışasuz. Meclise gelicek kâzî vü müfettiş andan mu‘cize istemişler. Ol da‘hı aña uyanlara bakmış cümlesi eşek gibi ağışmışlar eyitmiş: Ben bunun gibi eşekler üzerine peyğem-ber degül miyem? Ve bu la‘îfeyi Sulţān Meħemmede ‘arz itmişler. Ol da‘hı ‘afv idüp tecdīd-i imān itdürmişler.

La‘îfe (17)

Bir derzī para uğurlayup cühüdlara şatar imiş. Kaftān ıssı param uğurladuñ diyü cenk itdükde derzī dirmiş ki: Hāşā senüñ parañ alan cühüddur.

La‘îfe-i Yāve (18)

Bir ĥaram-zāde oğlan ebesinden istemiş babası rāst geldükde bire yaban oğlanı anamdan n’istersin diyü [şormuş].⁵⁰ Oğlan cevāb virüp dimiş ki: Her gice anamı oş**up oş**up si**sin [...] niçün [...] ⁵² dad var mı dimiş.

La‘îfe (19)

Merħüm Müderris Tavlum-bāz için dimişler kim cemā‘atine şol kadar mağlūbdur kim kendüyi [4b] kendüyi cemā‘ati döger. Başīrī eyitmiş: Tavlum-bāzı dögmeyince kuş kalkmaz.

La‘îfe (20)

Sulţān Meħemmed oğlan maşlahatında iken bir muşāhibi üzerine gelmiş. Sulţān Meħemmed eyitmiş: Deve gördüñ mi? Eyitmiş: Kaţār kaţār.

La‘îfe (21)

Bir gün Başīrī Süleymān Çelebi ile nerd oynarlar imiş. Zār muttaşıl Başīriye gelür imiş. Şeyţān Muştafā da‘hı anda bile ĥazırmuş Başīriye eyitmiş: Beñzer ki bugün cünübsin. Başīrī eyitmiş: *E‘üzü bi’llāhi mine’ş-şeyţāni’r-racīm.*⁵³

⁵⁰ Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

⁵¹ Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

⁵² Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

⁵³ “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah’a sığınırım.”

Laṭîfe (22)

Bir Sivrihişârluya şormuşlar kim: Sivrihişârdan ne vaqt çıqduñ? Eytmiş: Yarın. Eytmişler: Yarına bir gün dağı gerek. Eytmiş: Maşlahatum var idi bir gün öñ çıqđum.

Laṭîfe (23)

Bir Sivrihişârlu 'avret ile ırmağ kenârında [...] ⁵⁴ yürigen ittifağ bir yengeç 'avretüñ fikkil fişine yapışmış. 'Avret meded diyü çağırmış. Eri eyitmiş: Eteğüñi qaldur üfüreyin şalivirür. 'Avret dağı etegin qaldurmuş. Er üfürmege gelicek yengeç bir kışacıyla dağı erüñ tudağına yapışmış. Er bir yañadan ve 'avret bir yañadan çekerken 'avret bir qavara şalivirmiş. Er eyitmiş: 'Avret sen üfürme kim nefesüñ qoğar.

Laṭîfe (24)

Bir Sivrihişârlunuñ anası haste imiş elma üzülmiş. Meger oğlı cüllâh imiş yaz günü baş açuđ ve yalnızcağ tumman ile işlermiş. Hemân qalkmış eyle bāzâra gitmiş elma almış qoyacağ nesnesi olmamağın tonunuñ paçasın bağlayup içine qoymuş. Eve gelince anası dağı ölmüş. Feryād idermiş kim anacuğum öldüñ ton içindekin yimedüñ.

Laṭîfe (25)

İki harîf birbiriyle öçeşmişler. Birisi eyitmiş: qalye qāfladur ve birisi eyitmiş yoğ ğaynladur. İttifağ ekmelü'l-'ulemā Seyyid Şerîf Cürçânî 'aleyhi'r-raħme [5a] zamānı imiş. Varup aña şormuşlar kim: Qalye qāfla mıdur yoħsa ğaynla mıdur? Seyyid Şerîf eyitmiş: Ne qāfladur ne ğaynladur bil ki [...] ⁵⁵

Laṭîfe (26)

Bir Sivrihişârlunuñ gözi ağrımış. Bir Sivrihişârluya dağı 'ilâcın şormuş. Ol dağı eyitmiş: Bildır benüm dişüm ağrıdı çıqarmayınca qurtulamadum sen dağı qurtulayın dirseñ çıkart dimiş.

Laṭîfe (27)

Sultān Mîrzānuñ maħbūblıđı zamānı imiş. Sevdāyî maħlaşlu bir şā'iri var imiş. Bir gün anuñ ile şatranç oynarlarmış. Mîrzānuñ bir Pâyende adlu

⁵⁴ [...]:

⁵⁵ Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

maḥbûbı var imiş. Sevdâyî eyitmiş: Eger ben yeñersem Pâyendeyi baña viresin ve eger siz yeñerseñüz baña her ne eylerseñüz eyleyesiz. İttifâk Sevdâyîñüñ ğalebese zâhir olmış. Mîrzâ Pâyendeye işâret itmiş. Oğlan hemân gizlenmiş Mîrzâ eyitmiş. Pâyende kaçdı. Sevdâyî eyitmiş: Siz Pâyende olasız.

Laṭîfe (28)

Bir gün mezkûr Mîrzâ ḥammâmda Sevdâyîñüñ ‘arîfini kıyâm üzre görüp eyitmiş ki: Ne büyük vaşlañ var. Sevdâyî eyitmiş: Eger maḥbûle geçerse nazardadır.

Laṭîfe (29)

Ramazân adlu bir maḥbûb var imiş. Ba‘zı yârân eyitmişler: N’olaydı bunuñ adı Ramazân olmayaydı. Başîrî eyitmiş: Ramazân ise ne var ardındağı bayramı görmez misiz?

Laṭîfe (30)

Bir cemâ‘at-i yârân bir kimesnenüñ evine da‘vete varmışlar. Başîrî daḥı bile imiş. İttifâk yimek eglenmiş. Birisi eyitmiş: Yimek daḥı bişmedi mi biz açluğdan öldük meger ol aşî cānumuz için ulaşdurasın. Şâhib-i da‘vet eyitmiş: Kefin alıyorurlar. Başîrî eyitmiş: İmdi sini ḥâzır idüñ.

Laṭîfe (31)

Mezkûr Mîrzānuñ bir cāriyesi varmış kim laḥabı Kûreṭâ imiş. Bir gün serây kıızları ile oynarken ayağın ağrıtmış. Mîrzâ eyitmiş: Sevdâyî [5b] bu Kûreṭâ niçün aḥşar? Sevdâyî eyitmiş: Buyuruñ ayağın ḳaldurayın görüñ neden [...] ⁵⁶ rubâ‘î-i bedîhiyi dimiş ki rubâ‘î;

[*Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fa‘*]

Ān kurre-i eşḳar ki zi pā mī-lenged

Ger mīḥ ne-ḥor dest çerā mī-lenged

Ger fermâyî ki pāş rā ber-dārem

Ma‘lûm şeved ki ez kocā mī-lenged ⁵⁷

⁵⁶ Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

⁵⁷ O kızıl saçlı yerkürede ayağı topalladı. Eğer çivi isabet etmediyse dayanakları (ayakları) neden aksadı. Eğer izin verirsen onun ayağına bakayım. Neresinden aksadığı (hasar aldığı) anlaşılır.

Laṭîfe (32)

Bir gün Dülbend Çelebi Oğlı Başıriye eyitmiş: Düşümde gördüm kim başuma şemle şarınmışam. Başıri eyitmiş: Dülbend gitdi disegene.

Laṭîfe (33)

Bir gün Başıri bîmâr-hâneye varup Naşûhiden bir maraz için şerbet istemiş. Naşûhî dağı bir şerbet virmiş kim marazını ziyâde eylemiş. Başıri dağı bu kıt'ayı anuñ hâkqında dimiş kıt'a;

[*Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*]

Kim ki bîmâr-hâneye girdi

Eceli geldi kabz-ı rûh itdi

Çünki içdi Naşûhî şerbetini

Şihhate tevbe-i naşûh itdi

Laṭîfe (34)

Mezkûr Naşûhîniñ şakalı uzunmuş. Bir gün yârân şakalına tolaşmışlar. Naşûhî gâyet bî-huzûr olup hemân bir berber dükkânına girmiş ki taḥfif-i lihye eyleye. Yârânuñ biri bu beyti dimiş beyt;

[*Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün*]

Gördi Naşûhî şakalına güler oldı halk

Def'i şıçar gibi oldı hemân üzdi köstegi

Laṭîfe (35)

Hırızma Bursaya kâzî iken Bursa bir yanış yandı ki hergiz eyle yandığı yoğ idi. Başıri bu beyti didi beyt;

[*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün*]

Bağarsañ gözüñe bir kılca gelmez

Hırızma Bursayı tamtaızlağ itdi

Laṭîfe (36)

Bir Gürz Müsta'id Paşa Çelebiden Hırızmaya varmağ istemiş. Yârânuñ birisi eyitmiş beyt;

[*Mefā'ülün Mefā'ülün Fe'ülün*]

Paşanuñ iştiḥāsı kıl kaparken

Benüm cānum Hırızmayı nidersin

Laṭīfe (37)

Bir Sivriḥisārlunuñ oğlu kıyıya düşmiş babası [11a] eyitmiş: Oğul kıyıda mısın? Oğlan eyitmiş: Görmez misin? Babası eyitmiş: Qandasın a gitme ṭur ben varayın ip getüreyin seni çıkarayın.

Laṭīfe (38)

Bir 'Araba şormuşlar kim: Elüñden gelür mi ki her iki sözde bir and içmeyesin? 'Arab eyitmiş: Lā-va'llāh.

Laṭīfe (39)

Hacı bir kaşabaya gelüp ben ḥekīmüm diyü da'vā idermiş. Meger ol vilāyet kaḥṭlığmuş. Bir niçe kimesneler gelüp eydürler: Çünki ḥekimsin kaşaba şubaşısunuñ oğlu ḥastedür. Gel 'ilāc eyle saña nesne virsünler. Hacı daḥı üzerine varmuş. Uşta ḥastalığın gördüm bişmiş et getürüñ etmek getürüñ ve daḥı yiyecek cinsinden her ne var ise getürüñ dimiş. Getürmişler ve bir çār-şeb getürüñ üstine örtüñ dimiş. Get[ür]miş örtmişler ve bu daḥı başını çār-şeb içine şokup tamām [...] ⁵⁸ başın kaldurmuş çār-şebi açuñ dimiş açmuş[lar] [...] ⁵⁹

Laṭīfe (40)

Ölmiş eyitmişler bunca 'ilāc [...] ⁶⁰ düşinde görmüş kim şaḥrāyı ben daḥı ölürdüm.

Laṭīfe (41)

[...] ⁶¹ pāreleri bir 'alem idüp öñince Sāgarī ve laḳabı [...] ⁶² imiş uyanup bu vākı'ayı şākirdine dimiş [...] ⁶³ daḥı bu kıṭ'ayı anuñ ḥaḳḳında dimiş kıṭ'a;

⁵⁸ Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

⁵⁹ Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

⁶⁰ Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

⁶¹ Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

⁶² Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

⁶³ Bir satır sayfadaki yıpranma sebebiyle tamamen okunamamaktadır.

[Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün]

Sâğarî hey ne tırfe keçküldür

Kim aña sögmek oldı 'âdet ü hû

Bir s**enüñ ağızı yâreni yirken

Çaşıyup didi kim ne b*k yir bu

Laṭife (42)

Bir gün Hacı koñşılardan bir kazan istemiş. Maşlahatı bitdükden soñra kazanuñ yanınca bir taş bile virmiş kazanuñuz toğurdı diyü. Yine bir gün kazanı istemiş yine virmişler. Fi'l-hâl nakde çekmiş birkaç [11b] gündən soñra kazanı istemişler. Hacı eyitmiş: Siz sağ oluñ kazanuñuz öldi. Eyitmişler kazan ölür mi? Hacı eyitmiş ya toğuran ölmez mi?

Laṭife (43)

Bir Sivrihişârlu baltasın şanduğa koyup kilidlermiş. 'Avreti eyitmiş: Niçün şöyle idersin? Er eyitmiş: Korkarın kedi alur gider. 'Avret eyitmiş: Kedi balta mı alur? Er eyitmiş: Buçukluk cigeri alan on aqçalık baltayı almaz mı?

Laṭife (44)

Hacı bir alay oğlancuqlar ile oğlan iken şapan atarmış. Oğlancuqlaruñ şapanı çatlarmış. Hacınuñ şapanı çatlamazmış. Oğlancuqlar eyitmişler: Şapanımızuñ çatladuğunuñ hikmeti budur ki içinde anamızuñ a**ndan birer kıl vardır [...] ⁶⁴ oldur Hacı dañı hemân eve varup anasına yalvarup baña fercüñden [...] ⁶⁵ taqayın çatlasun dimiş. Anası dañı râzî olup fercin [...] ⁶⁶ bir üzmiş. Hacı eyitmiş: Anacuğum dañı taqmadan [...] ⁶⁷

⁶⁴ Sayfadaki yırtılma sebebiyle okunamamaktadır.

⁶⁵ Sayfadaki yırtılma sebebiyle okunamamaktadır.

⁶⁶ Sayfadaki yırtılma sebebiyle okunamamaktadır.

⁶⁷ Sayfadaki yırtılma sebebiyle okunamamaktadır.

[Laṭīfe] (45)

Hacı bir köye varur eydür: Ben ölü dirildürem [...] ⁶⁸ ve köyüñ kethüdäsınuñ [...] ⁶⁹ gel imdi bunu [...] ⁷⁰ eyitmiş: Cüllāh ölicek ayruķ dirilmez. Eyitmişler: Niçün? Hacı eyitmiş: Zır [...] ⁷¹ daḡı yarısına diken toprak içinde olurdu.

Laṭīfe (46)

Bir ḡarīf bir çirkin ‘avret almış. Bir gün ‘avret eyitmiş: Bire er ben kanķı kavime ḡışıma gözükeyin ve kanķısına gözükmeyeyin? Er eyitmiş: Baña gözükmeye de kime gözüdürseñ gözükm.

Laṭīfe (47)

Bir gün refīķi Kemāl Paşa-zādenüñ yanında oturmuş. Kitābdan söz açılmış. Refīķi çok kitāb cem‘ itmişdi. Eyitmiş: Sulṭānum [12a] bu ḡalk laṭīf kitābları alurlar hemān ḡabs iderler okumazlar. Kemāl Paşa-zāde eyitmiş: ḡabs itmek yeg degül mi işkence itmekden.

Laṭīfe (48)

Bir ḡarīf bir vā‘ızden işitmiş kim her kim ki ilk aḡşam ḡelāli ile cem‘ olur bir koyun ḡurbān itmişçe şevābı vardır ve nişfu’l-leylde cem‘ olsa bir deve ḡurbān itmişçe şevābı vardır ve eger şabāḡa yaķın cem‘ olursa bir ḡul āzād itmişçe şevābı vardır. Bu ma’nāyı ‘avretine söylemiş. ‘Avreti daḡı iştiḡāluca imiş. Hemān ki dōşege girürler. Ere eyitmiş: Ḳalk bir koyun ḡurbān idelüm. Er daḡı ḡalmış bir maşlaḡat bitürmüşler ve nişfü’l-leyl olicaķ eyitmiş: Ḳalk bir deve ḡurbān idelüm. Er ḡalkmış bir daḡı begitmiş ve şabāḡ yaķın olicaķ ‘avret eyitmiş [...] ⁷² idelüm er eyitmiş [...] ⁷³

Laṭīfe (49)

[...] ⁷⁴ derzī varmış. Bir gice düşünde görmüş kim şahrā-yı maḡşerde imiş. Uḡurladuḡı pāreleri bir ‘alem idüp öñince cehenneme alup

⁶⁸ Sayfadaki yırtılma sebebiyle okunamamaktadır.

⁶⁹ Sayfadaki yırtılma sebebiyle okunamamaktadır.

⁷⁰ Sayfadaki yırtılma sebebiyle okunamamaktadır.

⁷¹ Sayfadaki yırtılma sebebiyle okunamamaktadır.

⁷² Sayfadaki yırtılma sebebiyle okunamamaktadır.

⁷³ Sayfadaki yırtılma sebebiyle okunamamaktadır.

⁷⁴ Sayfadaki yırtılma sebebiyle okunamamaktadır.

giderlermiş. Uyanup bu vâkı'ayı şäkirdine dimiş. Şäkirdi eyitmiş: Tevbe eyle ki dağı pâre uğurlamayasın. Usta dağı tevbe eylemiş. Bir gün bir a'lâ zer-baft kumâş getürmişler. Andan bir ra'nâ pâre silmiş. Şäkirdi eyitmiş: Usta 'alemi unutmadañ mı? Usta eyitmiş: Herze söyleme bu pâre ol 'alemde yoğdı.

Laṭīfe (50)

Leys Çelebi Bursada Muradiyye müderrisi iken iki dânişmendi varmış. Birinüñ laķabı Barmaķ ve birinüñ Egri Boķ imiş. Bir gün biribiriyle muħkem ceng eylemişler. Aralarında ķan olayazmış. Müderris [12b] ikisin dağı ķovmuş. Çaçşurcu Şeyhî anlaruñ haķķında bu beyti dimiş;

[*Fe'ilatün Fe'ilatün Fe'ilün*]

Gördiler medreseyi tıtdı ķoķı

Ķaķdılar barmağ ile egri boķı

Laṭīfe (51)

Ṭabīb Aħmed Çelebi ki Cin Ķavalı demekle meşhürdür. Āhî Çelebiye mensübdür. Pâdişâh-ı 'âdil ü şehen-şâh-ı bâzil sultân-ı dîn-i penâh Süleymân Şâh tahta geçecek Āhî Çelebi hizmetlerini merdûd idüp Cin Ķavalını 'azl itmişler idi. Basîrî bu kıt'ayı anuñ haķķında dimiş kıt'a;

[*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün*]

Ķanı ol Cin Ķavalı kim cihânda

Yürürdi halka ķovalı ķavalı

Didüm aña nedür bu itdügüñ iş

Bu sözi işdüp fikr it me'ali

Süleymân devridür ķalmayıserdür

Ne insüñ muṭribi ne cin ķavalı

Laṭīfe (52)

Bursada Hıſâr içinde Manastır Medresesini bir zamânda Fenârî-zâde [...] ⁷⁵ kâzî-‘asker iken vefât itmişdür. Aña virmişler evvel medresesi imiş ve andan ōñra Paſa Çelebiye virmişler. ‘Ārifüñ biri [...] ⁷⁶ bu beyti anuñ [hakkında] demiş. Hakkâ budur ki ſekker imiş beyt;

[*Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ulün*]

Gehî ſâha virürler geh paşaya

Manastır ſeh paşadan geçer oldı

Laṭīfe (53)

Bir kez ſarı Gürz ki yaya neslidür. İstanbul kâzîsı iken Müneccim Oğlı Sultân Mehemmed Câmî‘üñ kapısı önünde bir cum‘a günü bisâṭını yaymış ki cum‘adan iller çıkıcağ hengâme ide. İttifâğ ſarı Gürz dağı cum‘a namâzın anda kılmış imiş. Kapudan çıkarken hengâmesine gözi tuş olup hemân âlet-i hengâmesin tağıkdurmuş ve ‘ārifüñ birisi bu beyti demiş beyt;

[*Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ulün*]

Bisâṭ-ı kizbini ibn-i Müneccim

Ḳomadı cum‘ada yaya efendi

Laṭīfe (54)

Bir gün Roṭos Seferinde Pîrî Paſa merhûm [13a] Deli Çelebiye bir gün kütüñdan kapama kaftan bağışlamış ve yarındası bir sipâhiye bir altunlu çatma kaftan virmiş ve Deli Çelebi dağı bunu işidüp bu beyti anuñ hakkında demiş beyt;

[*Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün*]

İle çatma firengiler baña bir eski gök fişdan

Ne aşlı var bunuñ andan be inşâfsuz fûlan faşdan

Laṭīfe (55)

Bir gün bir mülâzım bir ekâbire mülâzemete varmış. Efendi ſimdi uyur diyü cevâb virmişler. Henüz dağı ol anda iken bir harîf dağı gelmiş. Vâfir hedâyâ ile hemân ihmâl ü imhâl efendiye içeriden çıkarmışlar. Bir

⁷⁵ Sayfadaki yırtılma sebebiyle okunamamaktadır.

⁷⁶ Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

mikdâr kelimât idüp kalkup gitdükden soñra mülâzım mâcerâyı taqrîr idüp ve bu beyti dañı anuñ haqqında tañrîr ü tañfir eylemiş beyt;

[*Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün*]

Biş on altun ile varsañ efendi gel buyur dirler

Elüñ boş varıcağ ammâ efendiye uyur dirler

Lañife (56)

Bir gün Naşre'd-dîn H'âce 'avreti ile çekişmişler. H'âce torbasınıñ içine bir mikdâr azık koyup uzak sefere gider gibi ben şehirden giderin diyü evinden çıkup ve evinüñ ardında varup şabâñdan ikindi vaqtine degin oturmuş. İttifâğ koñşısınıñ biri bu mâcerâyı bilürmiş. Varup eyitmiş: Hey H'âce burada n'eylersin? H'âce eyitmiş: Tınma baña şu ğarîbliğ illerde öleyin gideyin.

Lañife (57)

Bir gün Naşre'd-dîn H'âce bir yire gider imiş. Bir eşegi ve bir koyunu varmış ve koyununda bir çıkrağası (?) varmış ve eşegi yidüp ve koyun dañı eşegüñ [ardı]nca gelürmüş gidermiş ve üç harîfler dañı bunu görüp bañş itmişler ki [13b] H'âcenüñ her birisi bir nesnesin uğurlayalar. Evvel birisi varup H'âce eşegin yedüp giderken ardından koyunuñ çıñrağasını çözüp eşegüñ kuyruğına tağmış ve hemân koyunu penâh eylemiş ve birisi dañı varmış H'âce kanı koyuncuğıñ dimiş. H'âce görmüş ki koyun gitmiş. Mütehayyir olmuş. Bu harîf eyitmiş: H'âce şimdi gördüm ben bir kırt almış gider beri eşegi ben tuta tırayum sen hemân yürü kırdun elinden alığör dimiş. Hemân H'âce dañı eşegi eline virüp hemân mevñüm kırd ardınca gitmiş. Bu dañı eşegi penâh eylemiş. H'âce bir mikdâr aramış bulamamış ve yine gelüp evvelki yirinde eşegin dañı bulamamış. Ziyâde bî-ñuzür olup yola düşüp gider imiş ve önlerinde bir kıyı varmış. Harîfüñ biri dañı ol kıyı katında imiş. H'âce hemân görince bir feryâd idüp fiğân itmege başlamış. H'âce dañı gelüp n'olduñ ağılarsın dimiş. Ol dañı eyitmiş: Yigirmi dâne altuncuğum var idi. Koynumda egilüp kıyıya bakarken içine düşdi. Bir hayr ıssı olsa baña anı çıkarıvırse yarısını aña virürdüm dimiş. H'âce dañı gördüğü bir ma'nîdâr maşlahat ve hem bunca ziyânı olmuşdı. Hemân şoyunup kıyunuñ içine revân olunca hemân harîf dañı H'âcenüñ kañtanların alup bir tarafa pinhân olmuş ve H'âce çıkup görmüş ki kañtanları dañı gitmiş. Bu bî-ñuzürlüğü ile yola düşüp giderken

karşudan üç harîf peydâ olur ve ol esbâbların uğurlayan harîfler dahı bir yüksek depeden Ḥ âceyi temâşâ iderlermiş. Hemân ol yolca gelen harîfler Ḥ âceye yakîn gelicek Ḥ âce hemân eline bir uzun ağacı alup ıolayı ıolayı şallarmuş ve eydürmiş ki: Gelmeñ gāvur gidiler yoħsa beni dahı uğurlarsız.

Leṭā'if-i Türkmāniyye (58)

Bir ṭālib-i 'ilm Türkmān ṭā'ifesi içine varmuş. İttifāk aħşam olıcak abdest alup ezān okumağa şürü' eylemiş. Bir Türkmān dahı ondan ezān āvāzını işidüp ṭaşra çıkmış ve kavmine hıṭāb idüp hāşā dimiş ki [...] ⁷⁷ çokdan ādem uluduğın gördüğümüz yoğ idi. Āhir şerdür dahı ne ādeme yarar ne ṭavra yarar didi.

Leṭā'if (59)

Bir ṭālib-i 'ilm ṭā'ife-i Türkmān içine varmuş. İttifāk bir kimesneleri fevt olmuş. Ol meyyiti kabrine kudukdan soñra Ḳur'ān [...] ⁷⁸ ve ol ṭālib-i 'ilmüñ dahı ḥüb āvāzı ve laṭif şadāsı var imiş. Elif lāmı ol okumağa başlayınca bir Türkmān hemân karşudan eyitmiş ki işde [...] ⁷⁹ ṭalaşı çak şu yaña ṭalaşı gider dimiş.

---

⁷⁷ [...]:

⁷⁸ Sayfadaki yıpranma sebebiyle okunamamaktadır.

⁷⁹ [...]:

EKLER

